

"כיפור 73" – ביקורת ספרים

ניצן שפירא | 13.10.2019 | פורסם גם ב"במה להיסטוריה צבאית"

לאחרונה יצא לאור ספרו של שמואל גלבהרט, "כיפור 73" (הוצאת דוכיפת, 330 עמ'), העוסק במחדל ההתרעה ובהתקפת הנגד של ה-8 באוקטובר, בחזית הדרום.

יש לי חולשה לספרי היסטוריה צבאית. אני רוכש כמעט כל ספר חדש שיוצא. משתדל גם לקרוא. מתישהו.

מאחר ובגב הספר הנוכחי הייתה גם הבטחה - לענות על השאלה "איך הפכה התקפת נגד דו-אוגדתית מול מתחם דיביזיוני מצרי" להתקפה כושלת - נושא שלא זכה עד היום ל"ספר משלוי", ומאחר שרא"ל (מיל') בוגי יעלון כתב בהקדמה שזהו "ספר חובה לכל מדינאי או מצביא צבאי שאמור לקבל החלטות", הסקרנות גברה עלי והתיישבתי מיד לקרוא. גם אם לא אלמד כלום על התקפת הנגד, כך חשבתי לעצמי, לפחות אדע מה חובה על מדינאי או מצביא צבאי לדעת. כלומר, חוץ מללכת עם נעליים גבוהות בקריה.

הספר, כך לפי גלבהרט, אינו מתיימר להיות מחקר היסטורי או תחקיר צבאי. אין הערות שוליים, אין סימוכין. מאידך, יש רשימה ארוכה של מקורות ביבליוגרפיים, שחשפו, כך מסתבר, את המחבר לסיפורי "רשמון" שכבר קשה לו ליישב ממרחק הזמן. לפיכך, הוא מבטיח, להביא את הגרסאות השונות בלי להכריע ביניהן. אם זו תהיה ההבטחה האחרונה ששמעתי בזמן האחרונה ושלא קוימה – מילא.

הבעיה בספר היא לא ב"רשמון" שנחסך מאיתנו (כי גלבהרט משתדל להציג רק גרסה אחת) אלא באי דיוקים, בטעויות, בסילוף העובדות ובפרשנות השגויה והשטחית. תוך כדי קריאה, מירקרתי בצהוב ליד פסקאות שנראו לי "בעיתיות". כשהגעתי לעמוד האחרון - הספר היה צהוב.

אולי אני פיינשמקר. נתפס לזוטות. מפספס את התמונה הגדולה. אולי הכל נכון. בגלגול הבא מבטיח להיות אחר. בינתיים, החשש שלי הוא שבגלגול הבא של הספר הזה, כלומר בספר שיתבסס על הספר הזה, השגיאות ישוכפלו. ככה בדיוק נולדות מוטציות היסטוריות. כלומר, מיתוסים.

מאמר הביקורת הזה משתדל לכפר על הטעויות של גלבהרט ולהציג גרסה שונה מזו המוצגת בספר. את ההכרעה בין הגרסאות - אני משאיר לקוראים.

מפאת אורכו של המאמר, הוא מחולק לשניים: חלק אחד מתמקד בהתקפת הנגד. החלק השני, בכל השאר.

מתחילים בכל בשאר.

* * *

הרמטכ"ל אומר ביום שישי, "מעכשיו זו בשבילי מלחמה", עמ' 102

השעה 08:25, יום שישי. הרמטכ"ל מכנס דיון בפורום מצומצם לקראת הישיבה השבועית עם שר הביטחון. בדיון זה, כך בספר, הרמטכ"ל אומר: "בשבילי זו כבר אינה שיגרה, אלא אם יוכח לי אחרת. מעכשיו זו בשבילי מלחמה, אלא אם יוכח לי אחרת".

ראשית, מאחר ולא מדובר בציטוט מדויק מדברי הרמטכ"ל, מדוע המרכאות? שנית, אני מבין שכוונת גלבהרט היא להביע במילים את מה שהרמטכ"ל חשב או העריך באותו יום, קרי, ביום שישי הרמטכ"ל כבר מעריך שמלחמה וודאית והוא פועל בהתאם לכך.

העניין הוא שבניגוד לציטוט לכאורה ובניגוד לרושם אותו גלבהרט יוצר, עולה באופן ברור ביותר כעולה מתרשומות אותו יום ומעדויות מאוחרות של דדו, שהוא - הרמטכ"ל - עדיין העריך במהלך כל יום שישי, שהסבירות למלחמה נמוכה.

- על הדיון שהחל בשעה 09:00 עם שר-הביטחון, מעיד דדו: "כשאנו באים לשר- הביטחון ואמ"ן מגיש לו את ההערכה עם הסבירות הנמוכה אני אנני נותן הערכה שונה".
- בהתייעצות עם רה"מ שהחלה בשעה 10:00 ציין הרמטכ"ל שהוא מניח שאין בכוונתן של מצרים וסוריה לתקוף ושלדעתו "אם הולכים לתקוף - נקבל אינדיקציות יותר טובות".
- בישיבת השרים שהחלה בשעה 11:30 אמר הרמטכ"ל: "ההערכה הבסיסית של אמ"ן שאיננו עומדים בפני מלחמה היא ההערכה היותר סבירה בעיני".
- גם בדיון פורום מטכ"ל שהחל בשעה 12:30 חזר הרמטכ"ל וציין שהוא מקבל את הערכת אמ"ן ושהוא "רואה את הסכנה שתפרוץ היום או מחר מלחמה, כפחות סבירה מאשר לא תפרוץ בכלל".
- בעדותו בפני ועדת אגרנט, מסביר הרמטכ"ל: "כשאני נוסע הבייתה בערב יום כיפורים, אני בהרגשה שקצת החמרתני. ביטלתי חופשות בשתי חזיתות ובחיל- האוויר ואח"כ בדיון מטכ"ל החלטתי לעשות יותר מזה והכרזתי על כוננות ג'. הייתה לי הרגשה שהערכה [המודיעינית] היא הערכה [נכונה] והכל בסדר. אבל אני צריך להיות קצת יותר מזה".
- והוא אף מוסיף: "זה קשה מאוד להסביר היום את הלך המחשבה הזה, שאני עוד לא חושב ביום חמישי [התכוון ל-5 בחודש] שזו מלחמה. ואני לא חושב שהסבירות הנמוכה התערערה".

איך שלא הופכים את זה, הפרוטוקולים והתרשומות מאותו יום שישי וכן העדויות המאוחרות של דדו – כולם ביחד ולחוד אומרים במפורש ובאופן שאינו משתמע לשתי פנים: **ביום שישי דדו לא חשב "מלחמה"**. האמונה שלו בסבירות הנמוכה למלחמה לא התערערה. הוא עדיין מקבל את הערכת אמ"ן. הוא **משוכנע** שאם מלחמה בפתח – הוא יקבל מבעוד מועד התרעה.

אז למה בכל זאת כוננות ג'?

את ההסבר דדו נותן גם בזמן אמת (כעולה בפרוטוקולים) וגם בעדויות המאוחרות: היו ביממה האחרונה מספר ידיעות שאמ"ן הודה שהוא לא מצליח לתת להן הסבר. הידיעה העיקרית, הפינני הבהול של משפחות הסובייטים. למשוואה נכנס גורם אי-וודאות מטריד. הגורם הזה עדיין אינו מטה את המטוטלת מ"אין מלחמה" ל"יש מלחמה". המטוטלת אינה בינארית. בין "שקט בגבולות" ו-"מלחמה כוללת" יכול להיות גם מצב של פעילות התקפית כלשהי.

עוד באותו יום הוא הסביר: אין לי הוכחה שמדובר במגמה תוקפנית ומאידך אין לי הוכחה שלא מדובר במגמה תוקפנית. אם הייתי פרשן, לא הייתי עושה כלום. אבל מאחר ואני לא פרשן ויש לי אחריות "יש לי נטייה לעשות מצב כוננות רציני".

אם לא מלחמה, אז כנגד מה הוא עושה מצב כוננות רציני?

בבוקר שישי, ראש אמ"ן שעדיין עומד על כך שהסבירות **למלחמה כוללת** נמוכה, מעלה אפשרות נוספת: סוריה אולי מתכוונת לבצע פשיטה מקומית והמצרים יפתחו באש כדי לרתק כוחות צה"ל לדרום. תרחיש דומה להפליא לזה שהציג סגן הרמטכ"ל ב-30 בספט' (ועל כך בהמשך).

בעדותו בפני אגרנט, הרמטכ"ל מהדהד את האפשרות הזו:

דדו: "אני הערכתי באותו בוקר של ה-5 לחודש שהערכת אמ"ן עדיין סבירה. כלומר שהסבירות היא נמוכה. והמצב לא השתנה אבל יכול לקרות **שסוריה כן הולכת לעשות משהו** [כי] יש פה מתיחות. יש פה עוד איזה דבר בלתי מוסבר. אבל לא אמ"ן ולא אני ולא אף אחד אחר - לא פרשנו אותו באופן פוזיטיבי כמלחמה".

לסקוב: "משהו כמו יום קרב?"

דדו: "**משהו כמו יום קרב** [...] כשאנו באים לשר-הביטחון ואמ"ן מגיש לו את ההערכה עם הסבירות הנמוכה אני לא נותן הערכה שונה. מטעמי אחריות אני מחליט להגביר את המסך ואני באותו בוקר חושב שזהו המסך שיענה על מן יום קרב ברמת-הגולן ואולי איזו השתתפות מצרית הגנתית של חטיבה וכו' - זה המסך שיענה. אני גם חושב באותו בוקר שלקחתי מקדם ביטחון גם אם יקרה הדבר הכי גרוע. כלומר, המסך הזה של חיל-האוויר ו-500 טנקים סדירים גם אם יקרה הבלתי צפוי, מה שאיננו מעריכים".

כלומר, הרמטכ"ל עדיין אינו מעלה בדעתו אפשרות של מלחמה. לזו חייבת להקדים התרעה. מאידך, לתרחיש של "משהו כמו יום קרב" בגזרה הסורית והמצרית, הוא יודע שלא תהיה לו התרעה. אמנם במהלך השבועיים הקודמים הוא שלל נחרצות תרחיש שכזה אבל עכשיו נכנס גורם אי-הוודאות. קידום כל היח' הסדירות לקו יתנו לו, כך הוא מאמין, מענה הולם לתרחיש "יום קרב" גם אם יתפתח בשתי החזיתות במקביל. ומאידך - אם תפתח בכל זאת מלחמה, באופן לא צפוי ובניגוד לכל ההערכות, יש לו מקדם ביטחון.

לסיכום: דדו אומר ביום שישי "מעכשיו בשבילי זו מלחמה" - להד"ם.

סגן הרמטכ"ל אומר ב-30.9: "ההחלטה ההכרחית היא גיוס מלא"

(עמ' 58-59): "סגן הרמטכ"ל יעיד [בפני אגרנט] כי היה בטוח לחלוטין שהמידע המודיעיני האחרון מצביע בוודאות על מלחמה. לאחר שעמדתו נדחית הוא יוצא נסער מהדיון ופונה לאחר מכן אל זעירא בניסיון נוסף לשכנע אותו ואומר: "ההחלטה ההכרחית היא גיוס מלא! תקנו את הערכה שלכם וגם הרמטכ"ל ישנה

את החלטתו, יגייס את כל הצבא ואתה תהיה **גיבור לאומי!**" [כל ההדגשות במקור].

ולעובדות: הפגישה המדוברת התקיימה ב-30 בספטמבר. דיון מטכ"ל מצומצם שעסק במצב בזירה הסורית. האלוף טל חולק על הערכת אמ"ן שהסבירות שהסורים יבצעו מחטף או יצאו למלחמה, נמוכה. בדיון עצמו לא נרשם פרוטוקול, ובתרשומת שרשם רל"ש הרמטכ"ל נכתב: "א) חושב שבסוריה יכול להיות משהו. (ב) דורש להעביר את חטיבה 7 החודש לשם". לפי עדויות המשתתפים (לאגרנט ומחי היסטוריה) האלוף טל התייחס בעיקר לאיום הסורי ולא לזירה המצרית.

בעדותו בפני ועדת אגרנט טען האלוף טל שהוא קיבל את התיזה שסוריה לא תצא למהלך צבאי ללא השתתפות מצרים. אולם, **מלחמה כוללת אינה התרחיש היחיד**. השתתפות מצרית אינה בהכרח חציית התעלה. המצרים יכולים לחדש את האש [במתכונת התשה] ובכך לרתק את צה"ל גם לחזית הדרומית. הוא אכן המליץ על גיוס מילואים אבל אמר "חטיבות". בתגובה נאמר לו "קח את חטיבה 7".

במילים אחרות: טליק לא דרש גיוס מלא, גם בעדותו בפני אגרנט לא טען כך. כל דאגתו הייתה לתגבור רמה"ג. אין זה סביר ששעה מאוחר יותר הוא מדבר עם זעירא על גיוס "כל הצבא". הוא עצמו גם לא טען שהזכיר "גיוס מלא" בשיחתו עם זעירא.

הסיפור על "גיוס אוגדות" ועל "אתה תהיה גיבור לאומי" מופיע אצל ברטוב בהסתמך על דברים שטליק סיפר לו. אמירות אלו לא עולות בקנה אחד עם עדויות מוקדמות של טליק.

כאשר גלבהרט מכניס לטליק מילים בפה זה אכן הופך את האירוע לדרמטי אבל חוטא לאמת.

בהמשך גלבהרט מביא את הנימוק של טליק לעובדה שלא הביא את העניין בפני שר הביטחון. "מסיבות של אתיקה ויחסים בין מפקד, בכיר ככל שיהיה, לבין בכיר המפקדים".

שר-הביטחון דוחה את הנימוק הזה.

דיין: "היו ישיבות בהשתתפותי לאחר ה-30 בספטמבר שבהן סגן הרמטכ"ל נכח והוא נטל את רשות הדיבור בכל עת שרצה ולא אמר, עד כמה שזכור לי, דבר השונה מהערכה של הרמטכ"ל או ראש אמ"ן".

דיין: "האם סגן הרמטכ"ל יכול היה לחשוב שבפורום כזה הוא חייב להביע את הדעה של הרמטכ"ל?"

דיין: "בישיבה כזו אינטימית, של 5-6 אנשים, אין כל קושי להביע דעה אחרת וסגן הרמטכ"ל מעולם לא הסס להביע דעה הנוגדת לדברי אחרים ולדברי שלי [...] סגן הרמטכ"ל, כשרצה להעביר לידיעתי השקפות שלו, לא היה לו קושי והוא לא היסס אף פעם להיכנס אלי גם מחוץ לשעות הדיונים, אל הרל"ש שלי או המזכיר הצבאי שלי. הוא נכנס מתי שרצה [...] ב-4 לחודש קיימתי דיון עם נציב המים ועם סגן הרמטכ"ל כדי לבחון האם ניתן להקים בריכות אגירת מים ברמת-הגולן שגם ישמשו מכשול נגד מעבר. זה תכנון לטווח ארוך. טליק היה פעיל בדיון הזה ולא אמר: עד שאתה עושה בריכות דגים – פה הולכים לעשות מלחמה".

יש להזכיר שלטליק היה גם נימוק נוסף לכך שלא הביא את העניין בפני שר הביטחון, נימוק שלא מופיע בספר. "הקייס" שלי היה מבוסס על תחושה סובייקטיבית, הסביר לאגרנט, לא על משהו מוצק.

לסיכום: האלוף טל לא דיבר על גיוס מלא ולא על גיוס אוגדות. בספק רב אם העריך שמלחמה כוללת בשתי חזיתות היא תרחיש סביר (ללא התרעה). הדברים שגלברט מצטט, לכאורה בשם טליק, לא נאמרו. התוצאה, בשורה התחתונה: סילוף גמור.

ובהערת אגב: ביום שישי, הוכרזה בצה"ל כוננות "מנעול", הכוננות הגבוהה ביותר שהוכרזה בצה"ל מאז 1967. מראש אג"ם אשר, **לטענת המחבר**, ביקש בתחילת אותו שבוע לגייס את הצבא כולו כי "המידע המודיעיני מצביע בוודאות על מלחמה", היה מצופה להישאר במשרדו עד השעות הקטנות של הלילה ולסגור את כל התיאומים הנדרשים לקראת מלחמה. תיאומים שלמחרת, בלחץ הזמן, התבררו כקריטיים. בפועל, ראש אג"ם יוצא ממשרדו בצהריים ונוסע לביתו.

לאחר המלחמה, היו מספר אנשים ש"נזכרו" שהם התריעו על מלחמה קרובה אך טענתם נדחתה על הסף. יש פער לא מוסבר בין "הוודאות" אשר לטענתם חשו בנוגע למלחמה קרובה ובין התנהלותם בפועל.

סגן סימן-טוב למשל, נדבק במחלה כלשהי לאחר שקמ"ן דרום דוחה את הנייר שהגיש ואת הימים הבאים עושה בבית, במיטה, חולה. ביום שישי, כוננות ג', הוא עדיין בבית. ביום שבת הוא מוזעק בצהריים לפיקוד ע"י קצין מילואים שכבר גוייס. הפעולה הראשונה שהוא עושה: ניגש לרופא ע"מ להוציא אישור מחלה.

תא"ל יואל בן-פורת, מפקד יחידה 848, לא מתעמק באופן אישי, עד ערב חמישי, באיתור סימנים למלחמה. הסיבה לטענתו: "לצערי הרבה אני באותו שבוע הייתי עסוק כולי בהכנת תוכנית העבודה. בתקציבים".

במילים אחרות: כמובן שאין לפסול על הסף את טענות אותם "מתריעים", אבל מאידך רצוי להציב מול אלו גם סימני שאלה, בעיקר לאור התנהלותם בפועל.

מפקד חיל הים אומר "תרגיל" – אנחנו אומרים מלחמה"

(עמ' 60): "מודיעין חיל-הים מוטרד מהדיעות בדבר שינויים בשגרת פעילותו של חה"י המצרי שהחל בפינוי מוקשים לאורך התעלה. להערכת קמ"ני החיל, מדובר בפעילות טרום-מלחמתית והם מציגים אותה למפקד חה"י. למחרת, כמו האלוף טל לפניו, גם הם מזמנים את עצמם לפגישה דחופה עם זעירא ובמהלכה האלוף תלם אומר: 'אתם אומרים תרגיל? - אנחנו אומרים מלחמה'".

להלן גרסת מפקד חיל-הים והקמ"ן שלו, בפני ועדת אגרנט -

אל"ם לונץ, קמ"ן חיל-הים: "כל הידיעות פרט לאחת, היו ידיעות שניתן לפרש אותם כתרגיל, גם בדיעבד [...] ב-30 לחודש הייתה ידיעה שקראו לאנשים בלילה לחזור בדחיפות כי פריגטה ושתי צוללות צריכות להפליג מספאגה לפורט-סודן. הפרט הקטן וחסר הערך הזה לא השתלב לי עם התמונה הכללית. אם יוצאים לשיפוץ הם יודעים מתי לחזור, לא צריך להזעיק. אם זה תרגיל שמדברים עליו כבר שבועיים - אותו דבר. זה היה חשוד [...] הבאתי את זה באמצעות סגני לדיונים באמ"ן. זה נפל מול הערכות כבדות ערך שהיו בתמונה הכללית. היא הייתה ידיעה שולית. הידיעה הזו כל-כך הדאיגה אותי ששוחחתי עם ראש מחלקת מודיעין אוויר ושאלתי: מה אצלך? הוא אמר: אצלי אין כלום. למפקד חיל הים אמרתי שהסיכום הרשמי שזה תרגיל אבל הערכתי האישית שזה מלחמה."

ידין: "מה הייתה תגובת מפקד חיל הים?"

לונץ: "הוא האמין לי. אנחנו נכנסנו למלחמה במצב כשירות".

מפקד חיל-הים, האלוף בני תלם, ראה את הדברים קצת אחרת –

"ב-30 בספטמבר, לונץ הציג לי שהצי המצרי נמצא בתחילתו של תמרון גדול בעל היקף שלא היה לו תקדים. להערכתו מדובר כאן בהכנות לתרגיל - אבל יחד עם זאת להערכתו - יש אפשרות שהמעבר ללחימה הוא קל יחסית. לא לקחתי את זה [ההערכה של לונץ - נ.ש] ברצינות יתר על המידה. יחד עם זאת, כפי שנהגנו פעמים רבות בעבר, הוריתי על הגברת כוונות [...]. ביומיים הראשונים לונץ אמר לי: תראה יש כך וכך, אבל גם הוא לא לוחץ על הנקודה של אפשרות מלחמה אלא אומר: זהו זה. זה תרגיל רב-היקף [...]. ביטלתי את הכוונות ביום רביעי [...]. ביום שישי המטכ"ל הכריז על כוונות ג' ואז לקחתי את זה ברצינות והתחלתי לנקוט בכל האמצעים החיוניים על מנת להכניס את חיל הים למצב כשירות וכוונות גבוה. **אני חוזר ואומר שעד יום חמישי בערב** [הידיעה על יציאת משפחות היועצים] **לא לקחתי ברצינות את ההערכה הזו.** אף על פי שהכרזתי על מצב כוונות בחיל הים לא נקטתי בצעדים אותם נקטתי ביום שישי, כשהוכרזה כוונות ג'".

לונץ מוסיף: "למפקד חה"י היה מאוד נוח לקבל את ההמלצה שלי מפני שביום חמישי היה תרגיל חילי גדול ורצו להפעיל את כל הכלים. 11 סטי"לים. אני רוצה לציין שהידיעה הזו חלשה מאוד ליד כל המערכת. בלקט המודיעיני כתבתי ששינוי הפריסה והכוונות הגבוהה - מביאים את הצי המצרי למצב המאפשר מעבר מהיר לפעילות התקפית. **עם ראש אמ"ן החלפתי מספר מילים, ועליי לציין, במסדרון**".

ותלם אומר: "**פגשתי את ראש אמ"ן בצורה מקרית** ושאלתי אותו מה דעתו על ההערכה של לונץ. הוא אמר לי שנכון שבצי המצרי יש סימנים מעידים אבל יש סימנים מעידים [אחרים] שמצביעים באופן חד משמעי שאין תהליך המוביל למלחמה. הערכת ראש אמ"ן הייתה מקובלת עליי".

היו"ר אגרנט: "האם הבאת לתשומת ליבם של הרמטכ"ל או שר הביטחון את הדאגה הזו של קצין המודיעין שלך?"

תלם: "לא".

לסיכום: רק ידיעה בודדת וחריגה הטרידה את מנוחתו של קמ"ן חיל-הים. מידיעה זו הוא גזר הערכה אישית שפני הצי המצרי למלחמה או לפעילות התקפית. מפקד חה"י לא התייחס ברצינות להערכה הזו. הוא אמנם הורה על הגברת כוונות בחיל אבל זאת מפני שהצי המצרי היה מצוי בתרגיל, לא בגלל הערכת לונץ בדבר מלחמה. הוא מעיד במפורש שלא חשב "מלחמה" - ולכן איזו סיבה הייתה לו לזמן עצמו **בבהילות** לפגישה עם זעירא? - הוא ולונץ אכן פגשו את ראש אמ"ן, אבל זו הייתה פגישה מקרית במסדרון בה החליפו מספר מילים.

בשורה התחתונה: כמו במקרה טליק, גם כאן גלבהרט נוטל חופש (אמנותי?) להביא ציטוטים שלא נאמרו ובכך למעשה מסלף את המציאות. האמירה ההחלטית שגלבהרט שם בפי מפקד חה"י: "אנחנו אומרים מלחמה" - לא נאמרה כי בני תלם לא חשב "מלחמה".

יגאל אלון, מ"מ רה"מ, מקבל מידע התרעתי מהמוסד, לא מתרגש וחוזר לישון

רקע: בשעות הערב של ה-30 בספט', מגיעה למוסד ידיעה על תרגיל מצרי גדול לצליחת התעלה אשר יסתיים בצליחת אמת וכי גם הסורים יצטרפו למלחמה. מתוך

הידיעה הגולמית ניתן היה להבין כי המלחמה תיפתח כבר למחרת, ב-1 באוקי. באמ"ן בחנו את הידיעה והגיעו למסקנה כי אין ממש בהתרעה כי מלחמה תתחיל למחרת היום. אולם -

(עמ' 88) "במוסד מתייחסים לידיעה ברצינות רבה וסבורים שגם בשעה כה מוקדמת, 3.30, שווה להטריד בגללה טלפונית את מ"מ רה"מ השוהה בחו"ל. אלון אינו ממחר להתרגש: "צה"ל בוודאי מטפל בכך" והוא חוזר לישון שנת ישרים. לא עולה בדעתו כי צה"ל אינו מטפל ואפילו אינו יודע על כך, היות הידיעה אינה מועברת מיידית, כמו אליו, גם לשר הביטחון והרמטכ"ל".

אני מניח שהסיפור הזה מתבסס על סיפור המופיע אצל בר-יוסף ("הצופה שנרדם", עמ' 261) בשינויים קלים. אצל בר-יוסף הרלי"ש של גולדה, אלי מזרחי, הביא את המברק אישית אל ביתו של אלון. הסימוכין לסיפור הזה, אצל בר-יוסף, היא עדות שנתן אלי מזרחי בראיון עיתונאי ב-1991.

הסיפור הזה מרתק אבל "לא עושה שכל":

הסיבה הראשונה: מזכ"צ רה"מ, תא"ל ישראל ליאור, לא טס עם גולדה לאירופה ושהה בארץ באותם ימים. לפי עדותו, שום ידיעה שכזו לא הגיעה אליו והרי הצינור להעברת מידע בין המוסד לרה"מ או ממלא מקומה, עובר דרכו.

הסיבה השנייה: גם יגאל אלון, בעדותו בפני הועדה, לא זוכר שום ידיעה שכזו שהגיעה עליו.

והסיבה העיקרית: רלי"ש ראש המוסד, העיד בפני אגרנט שאת הידיעה המסוימת הזו הם לא הפיצו לגורמים מחוץ לאמ"ן. הועדה בסיכומיה, טרחה לציין שתי שגיאות בשיקול הדעת של המוסד: אי-הפצת הידיעה הזו והטיפול בידיעה שהגיעה ממרואן בליל 4 באוקי (נושא שכבר הרחבתי עליו).

את פתרון התעלומה ניתן למצוא בעדותו של תא"ל ישראל ליאור בפני אגרנט: "הגיע מברק מהשגריר דיניץ [המברק עסק בהבהרות שהאמריקאים ביקשו בנוגע להתרעות שהגיעו אליהם בנוגע למלחמה. נ.ש], אלי מזרחי, ראש-הלשכה של ראש הממשלה, ברגע שהוא קיבל את המברק, הוא הלך עם המברק הזה אל סגן ראש הממשלה [אלון] למעשה כבר בבוקר".

כלומר, המברק המדובר הוא לא הידיעה שקיבל המוסד, ידיעה שהמוסד עצמו טוען שלא הופצה לשום גורם מחוץ לאמ"ן, אלא מברק מהשגריר בארה"ב.

מסקנה: יש להתייחס בזהירות אל "זיכרונות" הצצים לאחר שנים רבות, ובכל מקרה - אין לקבל אותם ללא הצלבה עם מקורות אחרים, רצוי - מוקדמים יותר.

מח' המחקר באמ"ן קובעת ביום שישי שמירב הסבירות היא לצליחה בהיקף מלא

עמ' 132: "[בשבת] זעירא עדיין דבק בגרסת הסבירות הנמוכה המנוגדת כבר אפילו להערכת מחלקת המחקר באמ"ן. היא מתהפכת מאמש [שישי] וקובעת שמירב הסבירות היא לצליחה בהיקף מלא."

מודה. כאן נותרתי חסר מילים. Speechless.

הערכת מח' המחקר באמ"ן לא "התהפכה" ביום שישי. לקט אמ"ן עם סעיף 40 המפורסם יצא בשישי. למעשה, גם בשבת לא "התהפכה" הערכת מח' המחקר באמ"ן.

דווקא זעירא, היה זה שביטחונו החל להתערער בליל חמישי-שישי. היוזמה שבאה מצידו לעדכן בלילה את זמיר על יציאת הרוסים, היא חריגה בהחלט. כנ"ל בקשתו לקבל עדכון מידי ואישי על תוצאות פגישת זמיר-מרואן.

ביום שישי בבוקר, בניגוד לעמדת מח' המחקר, הוא אומר שמהות התרגיל המצרי לא ברורה לו.

בנוגע לפינוי הרוסי הבהול הוא מעלה שלושה הסברים: הראשון, קרע בין הרוסים לערבים. השני, הרוסים חושבים שישראל עומדת לתקוף. את שני ההסברים הללו הוא פוסל כלא הגיוניים. ההסבר האחרון שאותו הוא לא פוסל: הרוסים יודעים שהערבים עומדים לתקוף. הניתוח הזה של זעירא שונה מהותית מזה של מח' המחקר אשר פוסלת את ההסבר השלישי כמילים "אנו מעריכים סבירותה של פעולה כזו כנמוכה".

זעירא, שכאמור לא פוסל את האפשרות הזו, מציג תרחיש אחר, לא על דעת מח' המחקר: תקיפה סורית בגולן וחידוש האש בדרום, ללא צליחת התעלה.

על הכרזת כוננות ג' ותגבור החזיתות בכל הכוח הסדיר, אומר זעירא: "כל זה בסדר"

בשבת, בשעה 05:30 אומר זעירא, שמבחינה מדינית המלחמה אינה נחוצה לסאדאת - אבל - יש מידע על מהלכים צבאיים והתרעות שאליהם צריך בהחלט להתייחס ברצינות רבה.

בתדרוך שמקיים הרמטכ"ל עם פורום המטכ"ל בשעה 07:15, אומר זעירא "למרות חוסר ההיגיון, צריך לקחת את זה ברצינות".

איך שלא הופכים את זה. אני לא רואה את זעירא "נעול" בימים שישי-שבת על הערכת הסבירות הנמוכה. הוא עדיין לא עשה את הקפיצה ל"מלחמה וודאית", אבל החיים זה לא שחור לבן. אני בספק אם בשעות הללו דדו עשה קפיצה הזו מתוך וודאות מלאה. אבל מח' המחקר באמ"ן? – הם עדיין לא שם בכלל.

זעירא אומר: "המלחמה תתחיל בשעה 6 בערב"

עמ' 122 – שבת, שעה 07:15, דיון מטכ"ל ראשון שבו הרמטכ"ל מיידיע את הפורום על המלחמה הצפויה באותו יום. זעירא נותן סקירה מודיעינית וכך מתאר גלבהרט את הסקירה: "היום תפרוץ מלחמה, כך הוא מודיע להם מהיום להיום, וכיאה לתפקידו הוא מקפיד ליידיע ולחדד עד הסוף: 'בשעה 6 בערב' [...]. אפילו בשעה זו, עם ההתרעה הסופית בידו, עדיין מתמיד זעירא למזער את הסבירות, לטעת בהם ספקות לגבי המלחמה".

כבר מרחו על זעירא מספיק נוצות וזפת. אין סיבה להכביד על המשא שהוא כבר סוחב בטיעונים מביכים. ובכלל, הנטייה של גלבהרט להציג את התמונה באופן כה החלטי וחד מימדי, גורמות לי להיות, בעל כורחי, "הסנגור" של זעירא.

בשום סקירה מודיעינית באותה שבת, זעירא לא אמר "שש בערב" ולא נקב בשעה כלשהי. הוא חזר ואמר "לפנות ערב". למעשה, הראשון שנקב בשעה "שש בערב"

וחזר ונקב בשעה הזו בהמשך הדיונים - היה הרמטכ"ל. מי המקור לשעה השגויה?
יש מספר מצומצם מאוד של "חשודים". אף אחד מהם לא מאמין.

דדו קיבל בטלפון, בסביבות 4 בבוקר, את נוסח הידיעה מהרלי"ש שלו, שקיבל אותה
מהרלי"ש של דיין, שקיבל אותה מהרלי"ש של ר' המוסד. האם בשרשור ההודעה
מישהו תירגם את הנוסח "לפנות ערב" ל"שש בערב"? אולי.

ועדת אגרנט שחקרה את הנושא, לא הגיע לכלל מסקנה. שמעון גולן, שניסה גם הוא
להתחקות על מקור הטעות, מציין כי דדו, הרלי"ש שלו ורלי"ש שר הביטחון העידו
בפניו כי המוסד, הוא הוא המקור ל"שעה שש". מאידך, גולן מציין כי בפתק עליו
רשם המזכ"צ של רה"מ את ההודעה מהמוסד, נרשם "לפנות ערב".

נפתח את תיק החקירה מחדש:

בשעה 05:30 הרמטכ"ל נפגש עם ראשי האגפים והזרועות ואומר להם "יש ידיעה
טובה שהערבים הולכים לתקוף הערב". מאחר ודדו לא נוקב בשעה מסוימת, רישום
זה מערער את טענת הרלי"ש שלו, שבידיעה שקיבל מרלי"ש שר-הביטחון נאמרה
השעה 18. זעירא שנוכח בפגישה, גם לא נוקב בשעה 18.

בפגישה של שר-הביטחון עם ראשי משרדו שהחלה בשעה 05:45, דיין אומר לפי
הרישום "יפתחו הערב" ולא נוקב בשעה. רישום זה מערער את טענת הרלי"ש שלו
שהמוסד נקב בשעה 18 כאשר העביר לו את הידיעה.

בהמשך הפגישה, לאחר שהרמטכ"ל מצטרף, דיין מטלפן לרלי"ש המוסד ומבקש
לשמוע שוב את נוסח הידיעה. דיין מעדכן את הפרטים: "מדובר על הערב".

בשעה 07:15 הרמטכ"ל מתדרך את פורום מטכ"ל. זעירא סוקר את תמונת המצב
המודיעינית ואת הידיעה שהתקבלה מהמוסד ואומר "לפנות ערב". דדו נותן לפורום
הנחיות ראשוניות ואומר: "[אני] יוצא מהנחה שהערב ב-18 הם עומדים לפתוח".

מיד בתום הישיבה, גונן מתקשר אל האלוף מנדלר, נותן הנחיות ראשוניות ונוקב
בשעה 18. דף נייר שעליו השעה הנקובה בכתב ידו של מנדלר ושנמצאה לאחר
המלחמה בניירותיו של האלוף, נרשמה ככל הנראה במהלך השיחה של מנדלר עם
גונן.

בהמשך התדרוכים של הרמטכ"ל באותו בוקר, עד שנפתחה האש, הוא חוזר ונוקב
בשעה 18. זעירא שמוסר סקירה מודיעינית, אומר "לפנות ערב".

בהערת אגב יש לציין כי הידיעה שהמצרים יפתחו באש "לפנות ערב", לא הייתה
בגדר ידיעה מרעישה. התוכניות שהיו בידי אמ"ן דיברו על "לפנות ערב" ובנספח
המודיעין של "שובך יונים" צוין שהצפי הוא שהמצרים יפתחו באש "לפני חשכה".

מסקנות:

אין זה סביר שרלי"ש ר' המוסד נקב בשעה 18 כאשר מסר את הידיעה לרלי"ש שר
הביטחון שמסר אותה בהמשך לרלי"ש הרמטכ"ל שמסר אותה לרמטכ"ל בשעה
04:30. אין זה סביר גם שזעירא מסר לדדו בשיחת הטלפון בשעה 04:35 את השעה
18. אין כל זה סביר מפני שאם דדו היה מקבל את הידיעה על השעה 18 מהרלי"ש
שלו או מראש אמ"ן, הוא היה נוקב בשעה הזו בפגישה שלו עם ראשי האגפים
שהחלה בשעה 05:45.

כאמור, הרישום הראשון שבו מופיעה השעה 18 היא פגישת פורום מטכ"ל שהחלה בשעה 07:15. דדו אומר בפגישה זו, כעולה מרישום הרל"ש שלו: "[אני] יוצא מהנחה שהערב ב-18 הם עומדים לפתוח".

בהנחה שרישום זה מדויק או משקף נכונה את דברי הרמטכ"ל, הרי שדדו לא אמר שיש ידיעה שהפתיחה באש תהיה בשעה 18 אלא שהוא מניח שזה יהיה בשעה 18.

כלומר, בידיעה שהעבירו לדדו, הרל"ש שלו וראש אמ"ן לא נאמר שמקור של המוסד מוסר שהערב ב-18 המצרים והסורים יפתחו באש. אם הם היו מוסרים לדדו ידיעה עם שעה נקובה, מצופה היה שהרמטכ"ל יאמר "יש ידיעה שהערב ב-18 הם עומדים לפתוח".

מאחר וועדת אגרנט, אשר תרשומת אותו דיון היה מונח בפניה, לא עימתה את דדו עם הרישום ולא שאלה אותו על סמך מה הוא הניח שהשעה תהיה 18 ולא למשל 17, נשארנו עם שאלה פתוחה.

בשורה התחתונה: זה לא באמת משנה. מקור הטעות היא הידיעה שמסר מרואן בדבר פתיחה באש "לפני חשיכה". מתוך ידיעה זו ומתוך ידיעות קודמות, סביר היה להניח שהפתיחה באש לא תהיה לפני השעה 16. מפקד חה"א לקח כידוע מקדם ביטחון והעריך שהשעה תהיה 15. זה לא באמת משנה כי מרווח הזמן בין השעה שנקב הרמטכ"ל (18) לבין השעה הסבירה (16) **לא היה משפיע** על פריסת הכוחות בדרום. זה לא היה משפיע על תוכניות חה"א. הדבר היחיד שהיה אולי יכול כן להשפיע היא ידיעה האומרת "היום בשעה 14 המצרים והסורים יפתחו באש".

כך או אחרת, "החשוד המרכזי" בהפצת השעה הכוזבת הוא הרמטכ"ל. גלבהרט נוקב מטיל את האשמה על אלי זעירא, שדווקא בנושא הזה, ידיו נקיות. מאחר והספר נעדר הערות שוליים, גם לא ניתן לדעת על סמך איזה מקור, ההאשמה הזו מתבססת.

* * *

הטענה השנייה, זו האומרת שבשבת זעירא נוטע בקרב המטכ"ל ספקות לגבי מלחמה, גם היא לא עומדת במבחן הביקורת.

בנוגע לדיון הנדון (שבת, 07:15): זעירא סוקר את הידיעות האחרונות (הרוסים יוצאים בהיקף גדול ובצורה מבוהלת, לא מדובר במשבר פוליטי. יש ידיעה מהלילה שההתקפה תהיה לפנות ערב. תגבור משמעותי של החזית המצרית. הוגברה שמישות בכל הטייסות ועוד). בהמשך הוא אומר: "לא רואים מהומה והתרוצצות הרגילה לקראת מלחמה, אבל יתכן שזה מוסתר. מבחינה מדינית הכל לא נראה, אבל הסימנים בשטח מעידים. תעבורת האלחוט היא 10% ממה ששמענו ב-67 אבל יתכן שהם עובדים על קווי והכל בשקט ומאורגן. לכן צריך לקחת, עם כל חוסר ההיגיון, ברצינות רבה".

כלומר, זעירא מציג תחילה לפורום את כל הידיעות הבלתי מרגיעות בעליל. בהמשך הוא מציג גם ידיעות "מרגיעות" אבל מציב מול כל אחת מהן סימן שאלה שמתחילה במילה "אבל". לקינוח זעירא מסיים ב"צריך לקחת [את העניין] ברצינות רבה".

אם גלבהרט קרא את הפרוטוקול ולא הסתמך על מקור חלקי, אזי הצגת הדברים כפי שהוא מביא אותה, מסלפת לגמרי את האופן שבו זעירא הציג את הערכת המודיעין ומתעלמת לחלוטין מהאמירה של ראש אמ"ן, שיש לקחת את הידיעה (על מלחמה) "ברצינות רבה".

בהקשר של נטיעת ספק בלב השומעים, ראוי לציין שדווקא הרמטכ"ל (אשר לכאורה מתייחס למלחמה כוודאית) מציג את העניין לפורום מטכ"ל כעניין הסתברותי. דדו לא אומר "אני משוכנע שהמלחמה תפתח היום". הוא לא אומר "המלחמה וודאית". במקום כל אלו הוא אומר "לאור ידיעות אלו **הסבירות עולה**".

בהמשך התדרוך דדו אומר לפורום: "**באם** יפתחו באש הערב - שלב ראשון בלימה וספיגה". אם הוא משוכנע **בוודאות** שהמלחמה תפרוץ באותו יום, מדוע השימוש במילה "אם"...? מי ששומע את המשפט הזה יכול בהחלט להקיש שישנה גם אפשרות שהאש לא תפתח הערב.

גונן למשל, לאחר שיצא מתדרוך הרמטכ"ל בשעה 08:00, לא התרשם מהרמטכ"ל שהמלחמה היא וודאית. בעדותו באגרנט הוא טען שרק בפגישה שלו עם דדו בצהריים, הוא התרשם שהפעם דדו "פוזיטיבי יותר" בנוגע לאפשרות המלחמה.

כלומר, כדי לטעת ספק לא חייבים את זעירא. גם הרמטכ"ל עשה עבודה מצויינת.

"ברשלנות ולא שיקול דעת מעלים לצפון את פלוגת גבע"

עמ' 55: "ברשלנות וללא שיקול דעת", כך בספר, מעלים לצפון את פלוגת גבע מגד' 82 אשר התאמנה בגרירת גשר בגלילים. בזמן אמת, המחבר מוסיף, "תקלות לאין קץ ילוו את גרירת הגשר" בגלל פלוגת טנקים שלא הוכשרה לכך.

אז ככה:

- לא בנו את כל תוכניות הצליחה על פלוגה בודדת מחטיבה 7. היו גם פלוגות מחטיבות 14 ו-401 שהתאמנו בגרירת הגשר.
- הן לא עלו לצפון. הן נשחקו והתפוררו בקרבות הבלימה. יש לשער שזה גם מה שהיה צפוי לפלוגת גבע אם הייתה נשארת בדרום.
- הפלוגות הסדירות התאמנו בגרירת חלקי גשר מקוצרים.
- במלחמה גררו את הגשר בשלמותו, בניגוד למתוכנן. זה יחד עם תוואי קרקע קשה ועייפות הלוחמים, "שברו" את הגשר למספר שעות.
- זו הייתה התקלה היחידה בגרירת הגשר. לא היו עוד תקלות לאין קץ.
- הייתה כמובן עוד תקלה. להלן "התקלה העיקרית". נתיב הגרירה המתוכנן היה נתון לשליטת האוייב עד 18/10 בבוקר. אבל את זה אפילו אלי גבע לא יכול היה לפתור.

9 באוקטובר, 07:30, התייעצות מדינית-ביטחונית - "הפסקת אש"

עמ' 303: "מתגבשת על דעת הכל החלטת ממשלה, לפנות בדחיפות לקסינג'ר ולבקש ממנו להשיג לה הפסקת אש [...] למזלנו יהיה זה הפעם סאדאת שיחלץ לעזרתנו, מסוחרר מהצלחתו הוא יסרב וההמשך ידוע [...] הרל"שים מטפלים בהכנת ושיגור המברק לארה"ב ודדו ודיין ממשיכים בדיון".

ועוד באותה ישיבה: "הרמטכ"ל אינו חוזר עוד על רעיון הצליחה באזור פורט-סעיד"

ב-9 באוקטובר הממשלה מבקשת הפסקת-אש? ב-9 באוקטובר משגרים מברק לקסינג'ר הנוגע לעניין הפסקת אש?

חלק נכבד מאותה ישיבה עסק בשאלה האם להפציץ את דמשק. לאחר שנתקבלה החלטה, הוחלט ליידע את קסינג'ר על מניעי התקיפה. **זה נושא המברק**. על הכנתו

שקדו גילי ויריב, לא הרל"שים. הרעיון לבקש הפסקת-אש עלה לראשונה ב-12 באוקטובר.

בנושא פורט-סעיד, הרמטכ"ל לא רק שמדבר באותה ישיבה על פורט-סעיד אלא אומר שהוא בעד לכבוש את פורט-סעיד עוד באותו לילה והוא כבר נתן פקודה לפיקוד דרום לתכנן זאת להלילה...

מסקנה: היו לישיבה זו 2 פרוטוקולים. זה שפורסם ברבים ועוד אחד נוסף, זה שגלבהרט מחזיק בידו ועליו הוא מסתמך. למען ההיסטוריה, אני קורא מכאן: גלבהרט, פרסם את הפרוטוקול הגנוז!

המברק שהגיע באיחור של 24 שעות

עמ' 114: בדיון אצל רה"מ, המתחיל בשעה 10 בבוקר יום שישי, "מתקבלת החלטה לפנות בדחיפות לאמריקאים, שיפנו לרוסים, שיפנו לערבים, ויודיעו להם שנחשפה כוונת המלחמה שלהם [...] בתום כל הניסוחים והתיקונים ע"י הרוחשים והבוחשים והחלפות הידיים בדרך, מגיע המברק "הדחוף" לשגרירות ישראל בארה"ב באיחור של 24 שעות".

תחילה ללוחות הזמנים: ההחלטה על שיגור המברק התקבלה בשעה 11 בבוקר לערך. מרדכי שלו, מ"מ השגריר בווינגטון, קיבל את המברק בשעה 22:30 שעות ישראל. קיסנינג'ר קיבל את המברק בשעה 02:00 שעות ישראל.

אכן, עיכוב לא קטן עבור מברק דחוף. מרגע ההחלטה ועד שהמברק הגיע לנמען חלפו 14 שעות. זה לא "איחור" של 24 שעות.

ולעיקר: בישראל, יום שישי לפני הצהריים, הצטברו הרבה סימני שאלה. אבל בישראל, עדיין לא ידעו על כוונת המלחמה של מצרים וסוריה. לפיכך: במברק לא נאמר לקיסנינג'ר שנחשפה כוונה לתקוף את ישראל. ואם נחשפה כוונה כזו, לא נאמר במברק מתי הם מתכוונים להוציא אותה אל הפועל.

מה כן נאמר במברק? - שישראל יודעת שצבאות מצרים וסוריה נמצאים במערך חרום. ישראל לא יודעת את הסיבה לכך. יתכן שהערבים מעריכים בתום לב שישראל מתכוונת לתקוף אותם. יתכן שיש בכוונתם לתקוף את ישראל. קיסנינג'ר מתבקש להודיע לנוגעים בדבר שאין לישראל כוונה ליזום פעולה צבאית ושם הן מתכוונות לתקוף, ישראל תגיב בכוח רב וכו' וכו'.

ולראייה נוספת: בפגישת גולדה עם קיטינג, שגריר ארה"ב, בשבת בבוקר, היא אומרת: "עד אתמול הערכנו שהתכונה היא הגנתית ולא התקפית. היום ברור לנו שזה לא כך".

חשוב: אין במברק הזה תחושת בהילות. המברק מיידע את קיסנינג'ר על כוונת ישראל (לא מתכוונת לתקוף אך אם תותקף תגיב חזק) ומאידך מציב סימן שאלה על כוונת הערבים.

קיסנינג'ר קיבל את המברק ביום שישי בערב. באופן סביר הוא מחליט שהנושא אינו דורש טיפול בהול ומייד וקובע לטפל בו למחרת בבוקר. אני בספק אם סעיף ההערכה "המרגיע" בנספח המודיעין הוא שתרים לכך. קרוב לוודאי שלהעדר מידע קונקרטי על כוונת הערבים – היה את המשקל/הרושם המכריע.

ואם קיסנינג'ר היה מקבל את המברק מוקדם יותר, נניח בצהרי יום שישי והיה מיד ניגש לטפל בעניין. האם זה היה מונע את המלחמה?

בספק רב. המצרים והסורים לקחו בחשבון שישראל "תגיב חזק". המסר מקסימלי היה בעצם מאשר להם שישראל יודעת שהם במערך חרום (גם את זה הם לקחו בחשבון) ושאינן לה כוונה ליזום ראשונה פעולה צבאית. הפינג-פונג בין קסימלי למצרים ולרוסים היה נמשך בוודאי מספר שעות. הם בוודאי לא היו מודים בכוונתם לתקוף. בינתיים בישראל לא מגייסים מילואים. איזו סיבה יש להם לעצור כעת הכל, 15-16 שעות לפני שעת ה-"ש"?

כאמור, גלבהרט מציג את עיקרי המברק באופן מסולף. מכאן הדרך להסקת מסקנות מפוקפקות – קצרה.

הנחיית הדרג המדיני: לא לאפשר דריסת רגל מצרית, אף לא זמנית

עמ' 84-85: "הנחיית הדרג המדיני הייתה חד-משמעית. שום דריסת רגל מצרית, אף לא זמנית ממזרח לתעלה [...] מה שמכריע בסופן של דבר במחלוקת הצבאית-מבצעית, הוא איפה השיקול האזרחי-פוליטי. במקום קרבות תנועה וכיתור מסעירים, צה"ל מתבצר לאורך התעלה במערך קבוע"

יש להבדיל בין השיקול המדיני לשבת על גדות התעלה, במקום למשל לחתור להסדר חלקי שבו צה"ל 10 ק"מ מזרחה ומאפשר למצרים לפתוח את התעלה לשיט - ובין השיקול הצבאי איך לממש את ההחלטה הזו במצב רגיעה, התשה או מלחמה. מדובר בשתי סוגיות שונות. יש גם הבדל בין שיקול מדיני והנחיית הדרג המדיני.

הדרג המדיני הנחה את הצבא לקיים נוכחות על גדות התעלה ולמנוע מהמצרים לקיים שייט. הוא גם הנחה אותו, שבמקרה של מלחמה, יש למנוע מהמצרים הישג קרקעי בגדה המזרחית. **הדרג המדיני לא הנחה** את הצבא איך לממש את ההנחיה הזו.

ההחלטה להילחם "על קו המים" במקום להכיל כוח אויב צולח, היא החלטה צבאית טהורה והתקבלה ע"י הצבא. אני לא מכיר החלטת ממשלה בעניין. גם לא ידוע לי על הנחייה מפורשת של שר-הביטחון בסוגייה. ההערכה הסבירה שהערבים והמעצמות ינסו לכפות הפסקת אש בנקודת זמן הנוחה להם (לשמר ניצחון ולמנוע תבוסה) היא אכן שיקול מדיני אבל היא תקפה לכל מלחמות ישראל. זה היה תקף ב-48, 56, 67, 73, 82. זה תקף גם היום.

לא ידוע לי על מחלוקת "צבאית-מבצעית" בסוגייה הזו. האלופים שרון וטל אמנם המליצו על "הגנה נידת" במקום "הגנה קשיחה" - אבל גם הם לא העלו בדעתם להכיל אויב כדי לבצע "קרבות תנועה וכיתור מסעירים". הם בוודאי לא שקלו לאפשר למצרים "הישג זמני".

לסיכום: העיקרון שקבע הרמטכ"ל: לא לאפשר לאויב הישג זמני, נגזרת משיקול מדיני אך לא מהנחיית הדרג המדיני.

התייעצות אצל גולדה. שבת, 8 בבוקר

עמ' 124: זעירא אומר "נוכל למנוע את המלחמה ע"י שדר מאיים באמצעות ארה"ב ו/או בעצם הגיוס (צעדים שעד כה שלל בתוקף!)".

ראש אמ"ן לא התערב בשיקולי הגיוס או הכוונות. זעירא שלל בתוקף גיוס כלשהו? איפה? מתי?

בהמשך, בדיון על היקף הגיוס, כותב גלבהרט: "דיין מוסיף ותוהה (ופוזל לגולדה בניסיון אחרון) 'האם נכון לקרוא לעם לגיוס בשעה זו (ערב בחירות...) ולהטיל אותו

לאווירת מלחמה? עליך לדעת **(עליך!)** דיין כמעט מהלך עליה אימים) כי זהו צעד מיותר." [כל ההדגשות במקור]

בקטע הנ"ל ובקטעים נוספים בספר, מובלטת "העובדה" שמה שהנחה את דיין הם "שיקולי בחירות". מוזר ששיקולים אלו לא נדבקים לגולדה, אלון או גלילי. דיין היה ראש מטה הבחירות של המערך?

ולעיקר, הדברים שגלבהרט מצטט כביכול מפי דיין, מסולפים. דיין לא אמר שהגיוס מיותר, הוא לא אמר שהגיוס יטיל על העם אווירת מלחמה והוא לא אמר לגולדה "עליך לדעת" (בטון מאיים).

דיין הסביר את השיקולים שלו באופן מאוד ברור: "ממליץ לגייס את כל חיל האוויר ואוגדה לצפון ולאוגדה לדרום. בלילה נראה שצריך לגייס – נגייס. הנימוק שלי הוא לא משקי [...]. גיוס מלא לפני שנורתה אפילו יריה אחת, מיד יגידו שאנחנו התוקפנים. אין לאמריקאים הסבר [ליציאת הרוסים], לא מן הנמנע שגם האמריקאים יגידו שלא עמדה לפרוץ מלחמה אבל ישראל וצה"ל דחפו [...] אני מחייב להגיד לאמריקאים על גיוס המילואים. חה"א מלא פלוס שני אוגדות כמהלך ראשון עונה על העניין [...] חשוב שלא יגידו שאנחנו פתחנו."

כלומר, כל מה שנדרש לדפנסיבה - לגייס לפני הפתיחה באש. מה שנדרש עבור אופנסיבה - לגייס אחרי הפתיחה באש. השיקול הוא מדיני.

לדיין חשוב להיות מתואם עם האמריקאים, ספק הנשק העיקרי של צה"ל (ושל חה"א בפרט) והמשענת היחידה מול ברה"מ והאוי"ם. לאמריקאים יהיה קל "לעכל" גיוס מילואים לצרכי הגנה.

נקודת האפס של ההיסטוריה היא לא באוקטובר 1973. זיכרון ההידרדרות למלחמת 67, אמברגו הנשק, הלחצים המדיניים, הקשיים שארה"ב הערימה בדרך לרכישת נשק. כל אלו עדיין טריים. חלפו רק 6 שנים.

לא מבין איך גלבהרט מכניס פה את "שיקולי הבחירות". הרי דיין לא נגד גיוס. המחלוקת היא על מהות הגיוס (הגנתי או התקפי). **גיוס 60 אלף איש ביום כיפור** זה לא "אווירת מלחמה"? זה לא נזק אלקטורלי במידה ולא תהיה מלחמה? איך הוא ממליץ על זה?

אגב, בניגוד למה שנכתב בספר, גולדה לא אישרה את ההמלצה הראשונית של הרמטכ"ל, גיוס מלא (כללי) של 200 אלף חיילי מילואים.

דיין כזכור המליץ על חה"א פלוס 2 אוגדות: 60 אלף חייל, להערכתו.

דדו התפשר, "אני מוכן לגיוס לא מלא". מתעקש על חה"א פלוס 4 אוגדות וזה "תוספת של עוד 30 אלף חייל".

עוזר שהב"ט אמר ש"זה מינימום 100-120 אלף. אבל מבחינת האימפקט מי ידע אם זה 70 או 100?"*

גולדה הסכימה איתו: "מבחינת האימפקט המדיני, **אם לא מודיעים מיד על גיוס כללי, אז 70 או 100 אלף זה לא משנה**". וזה מה שסוכם בשעה 9:20 (ולא 10 כפי שנכתב בספר).

גלבהרט כותב בהקדמה לספר: "הציטוטים נאמנים למקור וערוכים לשם הקיצור הספרותי בלבד". לצערי, זה לא המצב. חלק לא קטן מהציטוטים בספר מסלפים את המקור ואת מהות הדברים שנאמרו.

תמונות, עובדות, מספרים

עמ' 298: תמונה ומתחת לה כיתוב "דיון בפיקוד דרום. נראים מימין - גונן, דיין, גנדי. לא נראים בתמונה זו: דדו, ברן, שרון ואחרים"

אני מניח שזה לא המקרה של "פה היה עץ. אנחנו מאחורי העץ". בצדק לא נראים בתמונה האדונים הנכבדים: דדו, ברן ושרון. הם פשוט לא נכחו באום-חשיבה כאשר צולמה התמונה, בצהרי 7 באוקטובר. הצלם לא אשם.

עמ' 280: תמונה ומתחת לה הכיתוב "כלי רק"ם פגועים בצילום אוויר של חמוטל".

בתצלום אוויר הזה לא ניתן לראות רק"ם מצרי. רואים בו תימרות עשן לאחר הפצצה של חיל האוויר ב-19 באוקטובר. אני במקרה מכיר את התצ"א הזה. הוא מתוך עבודת פיענוח שהכנתי לעודד מגידו למחקר על "קרבות חמוטל ומכשיר".

אם גלבהרט היה פונה אלינו ע"מ לבקש אישור שימוש בתמונה, כמתבקש מדיני זכויות יוצרים, בוודאי היינו מסבירים לו מה רואים שם והוא לא היה צריך לנחש.

עמ' 48: "בנתיים הקונספציה של אמן מקובלת כמעט על הכל [...] בודדים המעיזים להביע עמדה אחרת, מנודים מהקונצנזוס הלאומי. ישעיהו לייבוביץ נאלץ לוותר על פרס ישראל ומחזות של חנוך לוין, כמו מלכת האמבטיה, מורדים מהבמה".

לייבוביץ וויתר על קבלת פרס ישראל ב-1992. איך זה מתקשר לאווירה הציבורית טרום מלחמת יום הכיפורים?

עמ' 55: "גולדה עומדת לטוס למפגש בעייתי עם קנצלר אוסטריה, בעקבות התנכלות מחבלים לתנועת עולים מברה"מ [...] סמוך לחצות היא מתייעצת עם דיין, אולי עדיף כי תישאר בארץ? [...] דיין מעודד אותה לצאת והם מסכמים כי עם שובה לארץ, אחרי ראש השנה, יקיימו דיון לצורך הערכת מצב עדכנית".

ולעובדות: גולדה יצאה מהארץ לאחר ראש-השנה (30.9), מטרת הנסיעה: נאום במועצת אירופה בשטרסבורג. ההחלטה על עצירת ביניים בווינה, בדרכה חזרה, לצורך פגישה עם קרייסקי, נתקבלה באירופה. איזו סיבה הייתה לגולדה לדאוג ערב נסיעתה? לא היה בארץ שום אירוע ביטחוני מיוחד בראש השנה. הרמטכ"ל בכלל נופש באופירה. היא לא סיכמה עם דיין, טרם צאתה, על שום דיון הערכת מצב בשובה. היוזמה לדיון הזה באה מצד דיין ב-1 באוקטובר.

בקיצור, סלט שלם.

עמ' 35: קייסינג'ר מונה לתפקיד מזכיר המדינה בספט' 1973 ולא בתקופת כוננות "כחול-לבן".

עמ' 55: הידיעה על פינוי משפחות המומחים הרוסים נקלטה ב-4 באוק' ולא ב-3 באוק'.

עמ' 24: קורות החיים של אלי זעירא.

"שרת כנספח צה"ל בארה"ב משם חזר היישר לתפקיד בכיר באגף המודיעין, ממנו קודם בספטמבר 72 לעמוד בראשו".

"השיג לעצמו כנפי טיסה במטוסים קלים. לא שהיה צריך, אבל שיהיה".

"זאת יש לזכור - זעירא אינו איש מודיעין מבן ומלידה ומבקו"ם. את רוב תפקידיו המוקדמים עשה בתפקידים אחרים וראשות אמ"ן הופקדה בידיו לפרק זמן קצוב"

עמ' 93: "הרקע המודיעיני של זעירא מוגבל".

למרות שגלבהרט טורח להקדיש עמוד שלם לקורות החיים של זעירא, אין שם מילה אחת על תפקידיו הקודמים של זעירא באמ"ן, מלבד ציון "העובדה" השגויה שהוא קיבל "תפקיד בכיר" אחרי שהיה נספח צה"ל בארה"ב. נו, לא פלא שהרקע שלו מוגבל.

לעובדות: זעירא מונה ב-1964 לעמוד בראש מחלקת האיסוף של אמ"ן. תפקיד אותו מילא גם במהלך ששת-הימים. כרמ"ח איסוף הוא תרם לא מעט להתפתחותה של יחידה 848 (אז 515) ואף זכה בצל"ש מטעם ועדת פרס ישראל על תרומתו בנושא. במהלך מלחמת ההתשה שימש זעירא (אז בדרגת תא"ל) כסגנו של יריב. בינואר 70 הוא הועלה לדרגת אלוף ונשלח לארה"ב כדי לשמש שם כנספח צבאי. זעירא לא חזר מארה"ב ל"תפקיד בכיר" באמ"ן (מפני שאין שני אלופים במקביל באמ"ן...) אלא חזר כדי לשמש כראש אמ"ן.

למעשה, למעט יהושע שגיא (ראש אמ"ן, 1979-1983), זעירא שירת באמ"ן, קודם לתפקידו כראש אמ"ן, **יותר שנים** מאשר כל ראש אמ"ן אחר, לפניו ואחריו.

הניסיון של גלבהרט לשלב קו"ח של הדמויות החשובות הוא ראוי. חבל שהוא לא מדייק בעובדות. חבל שהעובדות בהן הוא כן מדייק - לא כל-כך רלוונטיות. בחרתי כדוגמא את קו"ח של זעירא, מעצם היותו אחד מ"כוכבי" הספר, אבל ה"תופעה" הזו חוזרת על עצמה גם בקו"ח של ה"שחקנים" האחרים.

"כנפי הטיס" היא דוגמא למידע לא רלוונטי. אני מניח שגלבהרט ציין אותו מפני שהוא מסייע להציג את זעירא באור שלילי. זעירא "השיג" אותם. למעשה, זעירא עבר קורס טיס פרטי בארה"ב בעת שהותו שם ב-1952. בשובו לארץ עבר השלמה שזיכתה אותו בכנפי "טייס קישור". האם הוא היה זקוק לזה? – בדיעבד לא. האם רפול או חיים הרצוג או חיים ברלב (כולם בוגרי קורס טיס בארה"ב שקיבלו כנפי "קלוק" (קישור בח"א) היו זקוקים להכשרתם כטייסי מטוסים קלים? - גם לא. האם הכרחי שכל אלופי צה"ל יענדו כנפי צניחה? - לא. האם כולם עברו קורס צניחה? - כן.

עמ' 117: **לשכת שר-הביטחון, שבת, 5 בבוקר**

"מכשיר הטלקס פולט את הידיעה המפוענחת שהתקבלה מהמוסד. הרל"ש יהושע רביב סובב בחדר כמוכה שיטיון, סלילי הטלקס כרוכים סביב צווארו כרצועות תפילין. זה לא יתכן, הוא ממלמל, זה לא יתכן! זה נוגד את הקונספציה!"

אכן מראה נורא. אבל הידיעה לא הגיע בטלקס, רביב לא ידע שיש קונספציה, והוא לא סבב בחדר כמוכה שיטיון. מה תרומת הקטע הדימויני הזה?

עמ' 11-16, **מראות וקולות מחמ"ל בלוזה, יום ראשון בבוקר**

"בלוזה, בסיס החטיבה המרחבית. די במבט אחד לגלות שכאן מלחמה. מבנים הרוסים, סככות פגועות, רק"מ שרוף, מכתשי הפצצות עדיין מעלים עשן [...] אוהל הפצועים שוקק פעלתנות. בפנינת האוהל התגודדות. זהו 'חדר הניתוחים' המאולתר"

"בחמ"ל, מח"ט הקו מתרוצץ בין כולם, אובד עצות כמו כולם, 'הלומי קרב' כולם. אימת נצורי המעוזים מועברת בשידור חי ברמקולים לחלל הבונקר:

[כאן נכנס תמליל ארוך של רשת הקשר ושיחות עם מעוז חיזיון ("תככך")]

את רשת קשר "תלם" מחזיקה חיילת בסדיר, תיקי וידאס. היא מדברת עם המעוזים במקום המפקדים שמסרבים לשוחח איתם. לעזרתה של תיקי נחלץ טבח היחידה, המחקה את קולו של המח"ט ברשת הקשר. וכך הלאה והלאה.

בפועל, בבלוזה לא היה רק"ם שרוף ולא מכתשי פצצות כי בלוזה לא נפגעה מהפצצת מטוסים מצרים ביום הראשון או השני למלחמה. התאגיד בבלוזה היה בתוך בונקר. לא מאולתר כלל. תמליל רשת הקשר המצוטט הוא של הגזרה המרכזית ביום שבת אחה"צ. לא שמעו אותה בחמ"ל בלוזה ביום ראשון. תיקי וידאס לא "החזיקה" את רשת הקשר. מגיד 68 וקציני חטמ"ר 275 היו בקשר עם המעוזים. לא הייתה רשת קשר בשם "תלם". ביום ראשון בבוקר הלחץ על רוב המעוזים בגזרה הצפונית פחת.

אני מבין את הצורך לתאר מראות וקולות. פחות מבין את הצורך בלהמציא סיטואציות דמיוניות לחלוטין.

עמ' 176-180: דיון ב"פורום ראש הממשלה", יום ראשון, 14:50

כל מי שקצת בקיא בארועי אותה מלחמה, בוודאי נחשף לאותו דיון קודר שהתקיים בצהרי יום ראשון, 7 באוקטובר, במשרד רה"מ. דיון שבו דיין מציג לנוכחים תמונת מצב "שחורה משחור" עד שישראל גלילי מבקש לזמן לפגישה גם את הרמטכ"ל כדי לברר האם אכן הכצעקתה. ודדו לא מאכזב, מקרין "רוח קרב ונחישות" וממליץ לבחון התקפת נגד, כבר למחרת היום. להפוך את הגלגל.

גלבהרט כמובן לא יכול לפסוח על תיאור הדיון והוא מקדיש לעניין 4 עמודים שלמים. כהרגלו הוא מביא ציטוטים "משופרים" עם תיאור חזותי כמו "גולדה מתקשה לעכל [...] גולדה על סף התמוטטות [...] דיין קפוא במקומו [...] רבין מהנהן בראשו" שהוא מצליח לראות מבין שורות הפרוטוקול. מילא.

אבל מה רבה פליאתי כשאני קורא בדיון את דברי שר התחבורה שמעון פרס ואת דברי שר הקליטה נתן פלד ומגלה שרבין, צור וידן נוכחים בחדר - ומסכימים עם דברי הרמטכ"ל. אני מתפלא כי חמשת האדונים הנכבדים הללו כלל לא השתתפו בדיון. הם לא נכחו בחדר.

כמו בדוגמא הקודמת, גלבהרט בוחר "להלחיס" אירועים נבדלים שהתקיימו בנקודות זמן שונות - ומציג אותן לקורא כאירוע אחד - למה? זה ספר היסטוריה או תסריט לסדרה בנטפליקס?

צה"ל מתגבר את הגולן

הפינה הקבועה, בכל תסכית העוסק בימים שקדמו למלחמה, תעסוק תמיד בפרשת "תגבור הגולן". גלבהרט לא מאכזב בעניין הזה.

מקריאה בספר אנו לומדים שב-17 לספט' הרמטכ"ל אינו מתעלם מהידיעות על התעצמות הכוחות המצרים בתעלה והסורים בגולן ומייחד לנושא דיון מיוחד בנוכחות דיין [למעשה הדיון עסק בהערכת מצב **אסטרטגית** לנוכח התעצמות הרכש הגדולה של מדינות ערב, נ.ש.]

ב-24 בספט' שוב דיון. חקה לא רגוע. הרמטכ"ל אינו שותף לדאגתו אבל נראה שמשוהו מהדאגה בכל זאת זלג אל הרמטכ"ל. עובדה, יומיים מאוחר יותר הוא יוזם תגבור חלקי בגולן.

ב-26 לספט' מגיעה "ידיעה חמה על הערכות הסורים למלחמה. הרמטכ"ל אינו רגוע".

ב-30 לספט' הרמטכ"ל שוב מזמן אליו את ראשי אמ"ן. להם יש הסברים מרגיעים. "דדו שומע, מתרשם, ומחליט בכל זאת להיערך [...] בהתאם לכך הוא יוזם צעדי הערכות נוספים".

בקיצור: בסיפור "תגבור הגולן" יש שני שחקני מפתח, חקה ודדו. ודיין? מה איתו? לא ברור. האזכור היחיד של דיין בתסקית נוגע לביקורו בגולן ערב ראש השנה. "עתה ניכר בו כבר כי הינו מוטרד". משמע, קודם לא היה מוטרד. מה עושה דיין בגולן? "נפגש עם ראשי היישובים".

כל השנים האמנתי שדיין, לא דדו, הוא זה שהוטרד מהדאגה של חקה והוא זה שלחץ והנחה את הרמטכ"ל לתת פתרונות לסוגיה. עכשיו בא גלבהרט ועושה לי סדר. זה לא דיין. זה דדו.

גונן נחפז להסיק מסקנות כי לא קרא עדכוני מודיעין

עמ' 156: "השעה 0300, גונן נחפז להסיק ולדווח צפונה: 'הצליחה המצרית נכשלה. הם לא הצליחו להעביר את דיביזיות שיריון. אילו קרא את עדכוני המודיעין שהועברו אליו לפני המלחמה, היה יודע שבשלב הראשון אין כוונה להעביר דיביזיות שיריון, רק דיביזיות חי"ר, ולכל היותר את חטיבות השריון העצמאיות שלהן".

אז ככה:

בשעה 0300, גונן היה בטיסה במסוק יסעור, בדרכו מבאר-שבע לאום-חשיבה. ההודעה הזו היא משעה 0130.

לדיביזיות החי"ר המצריות אין חטיבות טנקים עצמאיות. לכל דיביזיה יש 120 טנקים אורגניים. גדוד לכל חטיבה ועוד גדוד דיביזיוני. אמ"ן לא ידע בשלב זה שהמצרים יתגברו כל דיביזיה בחטיבת טנקים מהדרג השני.

גונן (עפ"י הרישום) לא אומר "דיביזיות שריון" אלא "לא הצליחו להעביר אף חטיבת שריון לצד שלנו".

הבעיה עם ההערכה הזו של גונן לא קשורה ל"עידכוני מודיעין שהועברו אליו לפני המלחמה" מפני שלקטי אמ"ן של אותן שעות ממש, צופים שדיביזיות השיריון יעברו עוד באותו לילה.

אז אמ"ן לא קרא את לקטי המודיעין שהוא עצמו הוציא לפני המלחמה?

גונן הכיר "בגדול" את התכנונים המצריים ומה שהוא הכיר לא היה שונה באופן מהותי ממה שאמ"ן הכיר.

רוצה לומר: גונן סבר שהטנקים של דיביזיות החי"ר לא צלחו - ומכאן שהצליחה המצרית נכשלה. הסברה הזו שגויה כי בזמן שהוא מדבר בטלפון, הטנקים המצרים למעט בגזרה הדרומית, צולחים. זה לא קשור לעדכוני מודיעין ולא לדיביזיות השיריון. זה קשור לתמונת המצב הלא נכונה שהוא מקבל מהאוגדה.

המעוזים (א') – מצב המעוזים

עמ' 196 - דדו מדווח לממשלה בבוקר 8.10: "היו שביקשו לפנות את המעוזים. אני סברתי אחרת. מתוך 30 מעוזים נפלו רק שנים [...] דדו אינו יודע עדיין שכל המעוזים נפלו".

עמ' 202 – "חילוץ חיילי המעוזים [בתוכנית התקפת הנגד של גונן], **כאשר ספק אם בכלל יש עוד את מי לחלץ**".

עמ' 214 – הנחיות גונן לאוגדת ברן, שעות 7-9 בבוקר: "– 'תתכוננו גם לחבור למעוזי התעלה, חיזיון ופורקן'. **אינו יודע שכבר נפלו**. – 'שימו לב, חבירה למעוזים רק לפי פקודה נפרדת'. **נפלו גם יתר המעוזים**" [ההדגשות במקור].

עמ' 223 – דדו בישיבת הממשלה: " 'כבר חברו למעוז חיזיון שהיו בו אנשים לכודים וממשיכים לתר המעוזים'. **דדו אינו יודע כי ברגעים אלו ממש מרבית אנשי חיזיון כבר הרוגים והנותרים מובלים לשבי**".

בקיצור: הגנרלים שמתכננים בליל 7-8 ובבוקר 8 באוקטובר את חילוץ המעוזים חיזיון, פוקרן ומצמד, מנותקים מהמציאות. המעוזים שהם מדווחים עליהם כבר אינם. קאפוט. אין להם מושג על מה הם מדברים.

עושים סדר:

בפרוץ המלחמה היו לאורך קו המגע עם המצרים, 16 מעוזים מאויישים (אחד מהם, "אורקל", היה מתחם מעוזים). בנוסף היו עוד 2 מעוזי תצפית שלא בקו המגע: "טרקלין" על שפת הים התיכון ו"אגרופית" על שפת מפרץ סואץ.

ביום שבת, לא נפל אף מעוז.

ביום ראשון נפלו 2 מעוזים: "לחצנית" בצפון (שהקשר עימו נותק כבר בשבת אחה"צ) ומעוז "ליטוף" בדרום (שנפל במהלך ניסיון חילוץ וחבירה לא מוצלח).

במהלך יום ראשון וליל ראשון-שני, התפנו עצמאית המעוזים: "אגרופית", "לקקן", "כתובה", "דרורה". המעוזים "מילנו" ו"אורקל" התפנו גם הם עצמאית אך נתקלו בכוח מצרי וספגו אבידות. ממעוז "מילנו" נחלצו 24 לוחמים וממעוז "אורקל" 7 לוחמים בלבד.

בערב 7 אוקטובר מבקש האלוף שרון אישור לחילוץ מעוזי "חיזיון", "פורקן" ו"מצמד" בלילה. בקשתו נדחתה. גונן סבור שהתקפת לילה תעלה לאוגדה באבדות ניכרות. ועדיין, בליל 7-8 אוקטובר ממשיכים באוגדת שרון לתכנן את החילוץ בבוקר: חטיבה 421 לחילוץ "חיזיון", חטיבה 600 לחילוץ "פורקן" וגדס"ר 87 לחילוץ "מצמד".

תמונת המצב, נכון ליום שני בבוקר, הייתה כדלקמן:

בגזרה הדרומית – המעוזים "ניסן", "מסרק" ו"מפצח" מכותרים. מעוז "בוצר" במצב טוב ולא מכותר. בגזרה המרכזית – המעוזים "מצמד" ו"פורקן" מכותרים חלקית אך מצבם היחסי טוב (אין בהם נפגעים בנפש), מעוז "חיזיון" מכותר ומצבו קשה (אין פיקוד, המצרים בחצר המעוז, הלוחמים נמצאים בבונקר). בגזרה הצפונית – מעוז "מפרקת" מכותר ומצבו קשה, מעוז "בודפסט" מכותר אך בשלב זה לא נשקף לו איום. "טרקלין" נמצא מחוץ לאזור הלחימה.

ותמונת המצב במספרים:

- 2 מעוזים נפלו.
- 6 מעוזים התפנו (4 מתוכם בהצלחה מלאה).
- 9 מעוזים עדיין מכותרים (2 מתוכם יפוננו בהצלחה למחרת היום).
- מעוז אחד מחוץ לקו המגע.

כלומר, כאשר הרמטכ"ל מעדכן את הממשלה ביום שני בבוקר שרק 2 מעוזים נפלו, כלומר נכבשו בקרב, הוא מדווח נכון.

כאשר גונן מורה לברן לתכנן ולהתכונן לחילוץ המעוזים, "חיזיון", "פורקן" ו"מצמד", הנמצאים בנתיב ההתקפה של אוגדה 162 הוא בהחלט נסמך על נתונים עדכניים ונכונים. אנשי "חיזיון" עדיין לא נפלו בשבי. עד לשלב זה היו למעוז שני הרוגים בלבד.

במילים אחרות: תמונת "המציאות" העולה מהספר אינה עולה בקנה אחד עם ההתרחשויות האמיתיות. למעשה, היא מייצרת תמונה חלופית, מעוותת לגמרי.

מילא דדו וגונן, הם במלחמה. לחץ. ערפל קרב. יתכן שהם לא קוראים נכונה את תמונת המציאות. מצד שני: המחבר. יושב בביתו בנחת. רגוע. אין לחץ. בדיוק התעורר משנ"צ והתיישב לכתוב את קורות הימים ההם. כל מה שנדרש ממנו כדי לתת סקירה נכונה על מצב המעוזים ופרשנות ראויה ביחס למידע שהיה בזמן אמת בידי מקבלי החלטות, הוא לקרוא את תיקי המעוזים (סיכומים ותחקירים) אשר גלויים לציבור באתר ארכיון צה"ל. נורא פשוט.

המעוזים (ב') – החלפת לוחמי המעוזים

(עמ' 131) "צה"ל כולו במצב כוננות ג', המחייב בין השאר לאייש את מוצבי הקוים בלוחמי איכות קרביים, ולפנות מהם את ותיקי המילואים, פקודה אלמנטרית זו מתבצעת במלואה ומבעוד מועד רק בפיקוד צפון, ואף אחד ממוצביו לא ייפול במלחמה. בדרום לעומת זאת, נשכחים אנשי המילואים במעוזיהם".

מודה. קראתי את הקטע הזה פעמיים כדי לוודא שאני לא מתבלבל.

מוצב החרמון היה בפיקוד דרום? מוצבים 111,112,114 שננטשו בליל שבת היו על שפת התעלה?

ובכלל, ההשוואה בין מצב מעוזי התעלה למוצבי הרמה מופרכת. מוצבי צפון ומרכז הרמה היו תחת אש אך לא כותרו, חטיבת גולני המשיכה לתספק אותם ולפנות מהם נפגעים. העובדה שהם לא כותרו לא נבעה מאיכות הלוחמים. מוצבי דרום הרמה אשר היו בסכנת כיתור, פונו מבעוד מועד (למעט מוצב 116 שכבר היה מכותר). אם הסורים היו מכתרים את מוצבי צפון הרמה, מפגיזים אותם במרגמות 240 מ"מ ומסתערים עליהם שוב ושוב עם אנשי חי"ר, קרוב לוודאי שגם הם היו נופלים תוך מספר ימים.

מצב כוננות ג' אינו עוסק כלל באיוש המעוזים/מוצבים. אף על פי כן, פיקוד דרום הוציא ביום שישי דרישה להחלפת לוחמי המעוזים ונענה בשלילה ע"י מח" המבצעים במטכ"ל.

והעיקר: שום החלפת לוחמי קו לא בוצעה בפיקוד צפון מהטעם הפשוט שבמצב בט"ש אוישו המוצבים בצפון, **מלכתחילה**, בלוחמי חי"ר סדירים.

בפיקוד הדרום לעומת זאת, 3 מתוך 4 הפלוגות שאיישו את המעוזים היו אנשי מילואים והם נדרשו להיות מוחלפים - בהתאם לפקודת "שובך יונים" - ע"י **לוחמי צנחנים מילואים**. במילים אחרות: מאחר וגיוס המילואים החל רק בשעה 9 בבוקר של יום השבת, לא הייתה כבר שום אפשרות להחליף אותם בלוחמי מילואים דרג א'. במהלך השבת עוד חשבו להחליף אותם בלוחמי חטיבה 35 הסדירה, אבל החטיבה הגיעה לדרום רק בשעות הלילה.

לא "שכחו" אותם. פשוט ביום שישי עוד לא חשבו על מלחמה.

המעוזים (ג') – גונן לא מפנה המעוזים לפי הנחיית הרמטכ"ל

הטענה שהרמטכ"ל הנחה את גונן, כבר בערב יום שבת, לפנות את המעוזים לא כל כך מסתדרת עם הדברים שדדו אומר בישיבת הממשלה ביום שני בבוקר: "היו שביקשו לפנות את המעוזים. אני סברתי אחרת"

למעשה, עניין פינוי המעוזים **עלה באקראי** בעקבות בקשתו של גונן לפנות את מעוז "אגרופית" אשר היה מאוייש ע"י 6 לוחמים בלבד. דדו אישר את הבקשה והוסיף הנחיה עקרונית בנוגע לשאר המעוזים שעליה ניתן ללמוד מהדברים הבאים:

ביומן רמ"ח היסטוריה (אל"מ איילון [לנטש]) נרשם: "ניתן אישור לגורודיש לפנות מעוזים לא חיוניים".

ביומן רל"ש הרמטכ"ל נרשם: "אישר לפנות את ראס מסלה [אגרופית]" אם מוערך שחשיבותו שולית".

בקד"ם הרמטכ"ל שנערך שעה מאוחר יותר אומר הרמטכ"ל: "במשך הלילה יש לאכן את נקודות הכובד ולרכז שם את המאמץ גם אם כתוצאה מכך יהיה צורך לעזוב מעוז".

מרישומים אלו עולות המסקנות הבאות:

- לא ניתנה הנחייה גורפת לפנות את **כל המעוזים**.
- הרמטכ"ל השאיר בידי האלוף את שיקול הדעת איזה מעוזים לפנות.
- **עיקרון הפינוי**: מעוזים שחשיבותם שולית ו/או אינם ממוקמים מול ציר צליחה עיקרי. הרציונל: לא לפצל כוחות.

מאחר והמעוזים מוקמו מלכתחילה, מול אזורי צליחה בכוח אשר הפכו תוך שעות לצירי הצליחה בפועל, העיקרון הזה הפך להיות בלתי רלוונטי כי (למעט ממעוז "כתובה" וצפונה) כמעט כל המעוזים היו מול "מאמץ" כלשהו.

וכאמור, הנחיית הרמטכ"ל אינה גורפת אלא משאירה את שיקול הדעת בידי הפיקוד. במילים אחרות: דדו אמר לגונן, אם מלבד "אגרופית" אתה סבור שיש לפנות מעוז נוסף כלשהו, אין לך צורך באישור נוסף ממני. בצע.

רוצה לומר: הטענה שגונן לא ביצע את ההנחיה (הגורפת) של הרמטכ"ל לפנות את כל המעוזים, משוללת יסוד. לא הייתה הנחיה כזו.

בשעות הערב והלילה של יום המלחמה הראשון, מצב מרבית המעוזים שאליהם ניתן היה לגשת, היה עדיין מניח את הדעת (מקרה "מפרקת" היה חריג). מצבה הקשה של אוגדה 252 התברר רק למחרת בבוקר. לפיכך הערכת האלוף (בהתאם למידע שזרם אליו מהאוגדה) שאין צורך בשלב זה לפנות מעוזים נוספים, לא הייתה מופרכת מעיקרה. הניסיון לשפוט שיקולים של מקבלי החלטות ע"ס מידע שידוע לנו בדיעבד ושלא בהתאם לתמונת המצב (גם אם המופרכת) שעמדה מול עיניהם בזמן אמת, היא לא רצינית.

ובהערת אגב: למרות הרושם שנוצר, עיקר האבדות של אוגדה 252 לא נבעו מניסיונות חבירה למעוזים.

רק בשעה 09:30 בבוקר יום ראשון, כאשר תמונת המצב העולה מדיווחי אוגדה 252 על פריצת טנקים מצרים בגזרה הדרומית והמרכזית מול כוחות דלילים ועל ההכרח להסיג את הכוחות אל ציר החת"ם, ולמעשה - להתרחק מקו המים, מורה גונן לאוגדה **לפנות את כל המעוזים**. תשובתו של האלוף מנדלר: אי אפשר.

מעוזים (ד') – מקרה "בודפסט"

עמ' (138): "שני טנקים בודדים מצליחים להגיע, לפני תחילת ההתקפה, למעוז בודפסט ומוכיחים זאת הלכה למעשה, כשהם משמידים את רוב הכוח המצרי הנערך להסתער ולכבוש אותו [...] זה יכול היה להיות המצב לכל אורך התעלה, לולא צה"ל היה מופתע".

לא ברור איך מתוצאות הקרב על "בודפסט" ניתן להקיש על תוצאות אפשריות "לכל אורך התעלה" וזאת מהטעם הפשוט שמאפייני מעוז "בודפסט" ושיטת ההתקפה המצרית עליו, היו חריגים ביחס לשאר המעוזים. "בודפסט" גם היה המעוז הגדול ביותר עם מעל 60 חיילים ועם סוללת ארטילריה "פרטית" משלו.

בניגוד לשאר המעוזים, "בודפסט" לא מוקם על קו התעלה אלא 12 ק"מ מזרחה לתעלה, על שרטון צר כשמצפון נושק למעוז הים-התיכון ומדרומו מלחה ביצתית. את המעוז ניתן היה לתקוף בשתי דרכים: מצפון, נחיתה אמפיבית מהים או ממערב, הסתערות חזיתית ובטור על דרך צרה שהובילה אל המעוז. המצרים בחרו בדרך השנייה והקשה יותר.

לפיכך, את הטור המצרי, שהורכב ממספר טנקים מיושנים מדגם טי-34 ומספר משאיות ושיריוניות, ניתן היה לבלום באמצעות תותח טנק אחד בלבד (הטנק השני היה ללא יכולת ירי) ומספר פצצות שהוטלו ע"י מטוסי חה"א. מוטי אשכנזי ולוחמי המעוז, לא השתתפו בפועל בקרב ולא נטלו חלק בבלימת ההסתערות המצרית. מול "בודפסט" לא הייתה רמפה מצרית ששלטה על המעוז באש, על הכוח המגן לא נורו טילי סאגר מהגדה השנייה ועל המעוז לא הסתערו לוחמי חי"ר. רק ב"בודפסט" ובמעוז "המזח" (האחרון שנפל) היו עמדות לטנקים בתוך המעוז.

מצב עניינים זה לא דמה בשום פרמטר לסיטואציה איתה נאלצו להתמודד המעוזים האחרים וצוותי הטנקים לאורך התעלה. מהמקרה הפרטי של "בודפסט" לא ניתן להקיש דבר שיסייע בפתרון השאלה: מה היה קורה אם הטנקים היו מקודמים לעמדות לפני הפתיחה באש.

לגונן יש "הצעות בוסר" לצלוח כבר ביום שבת או בראשון

עמ' 139 - "האלוף מתעלם מאישור הרמטכ"ל לפנות מעוזים. האם משיקולי אגו? או אולי משום שהוא שם יהבו על צליחות שכנגד? כי ברגע שצה"ל בפיקודו יצלח את התעלה מערבה, תבוצע ותצולם ותפואר החבירה מחדש עם המעוזים? זה אולי גם מסביר את הצעות הבוסר החוזרות והנשנות שלו לרמטכ"ל להקדים ולצלוח כשאוגדות המילואים רק מתחילות להתייצב בימ"חים".

עמ' 149 - "גונן מנחה את ברן בשבת בערב "תתכונן להתקפה בכיוון פורט סעיד אך תיתכן גם התפתחות אחרת, אולי צליחה לכיוון איסמעיליה [...] אלו תוכניות מגירה ישנות. בלתי רלוונטיות למצב שבו כוחות מצרים כבר חוצים את התעלה ואוגי המילואים רק בשלבים הראשונים של התארגנות. תגובתו של ברן קלושה ואינה משקפת את המשבר ואת הנתק בין הנחיות האלוף למציאות בחזית. בספרו יכתוב ברן בנימוס: התוכניות של גונן נראו לי בלתי הולמות את המצב"

מטקסטים אלו ואחרים מתקבל הרושם שכבר בשבת נכנס בגונן איזה ג'וק צליחה. ברוך ההמום מופתע מעצם הרעיון. והרמטכ"ל מה? - נדרש להדוף את ההצעות?

הבעיה היא שהנרטיב הזה, כמו נרטיבים אחרים שגלבהרט מטמיע בספר, לא מסוכרן עם העובדות.

עובדה א' היא שעיקר תשומת ליבו של הרמטכ"ל ביום שבת, בכל הנוגע לפיקוד דרום, מוקדשת למבצעי צליחה.

בתדרוך הראשון שהרמטכ"ל מקיים למטכ"ל (15: 07) הוא אומר: "באם פותחים הערב באש, שלב ראשון יהיה בלימה ספיגה. בימים ב' ג' ד' נרכז כוחות ונעבור להתקפות נגד. מבקש מהנוכחים לבדוק מה אפשר לפתח בימים ב' ג' ד'."

ההנחייה הזו של הרמטכ"ל נשענת על תוכניות ועל תפיסה שכבר גובשה במשחק המלחמה "אייל ברזל" שתיאר תרחיש בו המצרים צולחים את התעלה ראשונים.

השעה 10 בבוקר, קד"ם רמטכ"ל: דדו מבקש לדעת תוך כמה זמן מבצע "צפניה" אפשרי לביצוע. נאמר לו שהפיקוד כבר החל להתארגן לנושא במסגרת ההכנות אבל הבעיה היא שחטיבה 7 שהייתה מיועדת למבצע נמצאת בצפון. בכל מקרה לביצוע נדרשים 24 שעות. אם אתם אומרים 24 שעות, מקשה הרמטכ"ל, זה 24 שעות ממת?

הפיקוד כבר אכן החל להתארגן בהתאם להנחיות הרמטכ"ל בתדרוך הבוקר.

בשעה 10:30, פיקוד דרום מורה לאוגדה 252: "גדוד הנדסה 605 להתחיל בהרכבת הגישור. לתת לו נ"מ. לבדוק את מצב [אמצעי] הצליחה בגזרה הצפונית. לרענן תוכניות צפניה, בן-חיל, חתול מדבר".

בשעה 11:10 הפיקוד מנחה את אוגדה 252 להתכונן לביצוע "צפניה" ביום א' בערב. האוגדה מעדכנת את מח"ט 401 שאמורה להשתלב במבצע ומורה לו שמג"ד 195 (הגדוד שאמור לגרור את הדוברות וגשר הגלילים) יצור קשר עם החטיבה הצפונית.

12:20, גונן נכנס לתדרוך אצל הרמטכ"ל. דדו מקדיש את עיקר התדרוך לתכנון לו"ז אפשרי להתקפות נגד מעבר לתעלה. לפי גונן, הרמטכ"ל אמר לו: "טוב, נבלום - נבלום. מה עם פעולות התקפיות?". לפי רישומי רל"ש הרמטכ"ל הנחה דדו את הפיקוד להיערך לביצוע "צפניה" ביום א' בערב, את "בן-חיל" ביום ב' ואת "חתול מדבר" ביום ג'.

בקד"ם הרמטכ"ל הראשון למלחמה (מתחיל בשבת 18:30) דדו צופה כי ביום א' יימשך קרב הבלימה. התוכניות בנוגע ליום ב' תלויות בתוצאות שיושגו ביום הקודם. אם הבלימה תהיה טובה, נראה כמתאים לדעתו לבצע את "צפניה" ואם אפשר גם את "בן חיל".

עובדה ב' היא שרעיונות הצליחה, בד בבד עם ההתקפה המצרית או מיד עם סיום התקפת הנגד, לא נוצרו בחלל ריק. ב-1972 נערך בפיקוד דרום משחק המלחמה "אייל ברזל" שנקודת הפתיחה שלו הייתה צליחה מצרית והיאחזות בגדה המזרחית.

למעט האלוף מנדלר, כל שחקני המפתח בתרגיל (דדו, שרון, גונן ואדן) היו גם המפקדים הבכירים במלחמה האמיתית. לפיכך ראוי ולהזכיר את המסקנות שלהם בשלב סיכום המשחק מפני שהמסקנות הללו מייצגות את תפיסת עולמם ואת תודעת "מצב הכניסה" שלהם לסיטואציה האמיתית.

האלוף גונן, מי ששימש בזמנו כמנהל התרגיל, סיכם ואמר: "יכולה להיות אפשרות שיהיה לחץ מדיני להפסקת אש אחרי הצלחה מצרית חלקית. לכן הכרחי שהתקפות הנגד יהיו עם כל כוח שיש ביד, כי זו בהחלט יכולה להיות המטרה של המצרים. לצלוח, להשיג מעבר, אולי לא כל-כך עמוק, אולי חלק, ולהישאר עם זה. האם לחכות עוד יום יומיים עד ש-143 תגיע או לצלוח עם 162? אני חושב שצריך לא לחכות – ולצלוח [...] יש בעיה בהנחה שהמצרים מפוצצים את הגשרים [שלהם] למרות שיש סיכוי לתפוס גשר. זו בעיה וזה קשור גם איפה לצלוח? בצפון או בדרום? אני בעד צליחה בצפון גם אם הם יפוצצו את הגשרים. האויב בצפון דליל וגם השטח מאפשר צליחה יותר מאשר בדרום."

האלוף שרון, מי שהיה אז אלוף הפיקוד מסכם: "האם להכות מיד או להמתין? אני חושב שאסור לתת למצרים, אפילו למספר שעות, הרגשה של הישגים. לא צריך לתת להם רגע אחד של מנוחה להתארגנות. צריך לתקוף מיד [..] אם פורצת מלחמה, אסור שיהיה מצב מבלי שאנחנו לא מגיעים בעקבותיו להישגים רציניים."

הישגים רציניים יכולים להיות כיבוש שטח או השמדת כוחות רצינית שתהיה לה השפעה ארוכת טווח. לדעתי, השמדת כוחות בקנה מידה גדול אפשר לעשות רק כשנמצאים בצד השני, את זה לא ניתן לעשות בצד שלנו.

כדי שנהיה מסוגלים לעבור מהר ככל האפשר לצד המערבי של התעלה, צריך לוודא שיהיו בגזרה אחת מספיק כוחות כדי שנוכל להגיע אל קו המים. במקומות אחרים צריכים להיות במצב של מניעת הישגים.

המקום הנוח לנו לצליחה הוא בגזרה הצפונית. לכן זה חשוב לבצע את האקט הראשון של הצליחה, גם במצב שאנחנו עדיין לא בנויים להתקפת נגד בעוצמה של מאות טנקים. הייתי אומר [שצריך לצלוח] ברגעים הראשונים של צבירת הכוח."

האלוף אדן, מפקד גיי"ש ומפקד אוגדה 162: "פיקוד דרום ראה בשלב הראשון כבר את השלב השני. ז"א בשלב התקפות הנגד הוא כבר ראה את הצליחה. מה שקרה הוא שהכוחות [בצליחה] לא היו אורגניים. הייתה לנו חטיבה שהיו לה שלושה גדודים. כל אחד מחטיבה אחרת. אפשר להילחם ככה אבל הדברים יעבדו פחות טוב. אני מציע שכשיתחילו לתכנן, שיתכננו בו זמנית, גם את הצליחה וגם את ריכוז הכוחות."

הרמטכ"ל: "אני מחשיב את האגפים ואני חושב שהאגף הצפוני הוא טוב [לצליחה] בגלל התנאים הטובים יחסית לכל מקום אחר שבו אתה יוצר את הכניסה הראשונה ואתה מחייב את המצרי להערכות מול הצלחה ראשונה שלך - לכן אני מקבל את הגזרה הצפונית כמקום המיועד לחדירה ויצירת העובדה הראשונה."

מאידך, יש לי ספק ביכולת לתת פקודה 12 שעות לאחר שהאויב צלח. פקודה שכוללת כבר את הצליחה שלנו למחרת. את הפקודה אפשר לתת, ספק אם מישהו יתחיל להתעסק בזה. כי באותו בוקר של הצליחה המצרית, כולנו נרכז את המאמץ בדבר אחד: בהשמדת הכוחות שצלחו. אני לא יודע איך תיפסק המלחמה. עלינו להשמיד מההתחלה כוחות שצלחו. זה יכול להיות יום וזה יכול להימשך גם למחרת. בין השלבים צריך מרווח זמן להתארגנות. זה לא הולך אחד אחרי השני וכבר למחרת צולחים."

לסיכום:

התפיסה שגזרת הצליחה העדיפה היא בגזרה הצפונית (כלומר, בגזרת אוגדה 162), הייתה מקובלת על הרמטכ"ל וכל המפקדים הבכירים בדרום. לשם כך גם רוכזו, מבעוד מועד, רוב אמצעי הצליחה בגזרה הצפונית - ובכלל זה גשר-גלילים מורכב. ביצוע המשימה יועד לאוגדה 252 או אוגדה 162 ושתי האוגדות הכירו את כל התוכניות הרלוונטיות ובכלל זה "צפניה".

אלוף הפיקוד היוצא וזה החדש, החזיקו בגישה שיש לצלוח מייד בתגובה להתקפה מצרית ואפילו מבלי להמתין להשמדת כוח מצרי, במידה וזה תפס מאחז בגדה המזרחית. כלומר, שניהם היו "להוטים" לצלוח גם אם אפילו מעוז אחד לא היה נופל. אלוף אדן לא חלק על הגישה הזו. המלצתו היחידה בנדון נגעה לתכנון מוקדם של ציוותי כוחות עוד בשלב ריכוז הכוח.

הרמטכ"ל לא קיבל את גישת ה"צליחה מיד" וגרס ששלב הבלימה ושלב הצליחה הם שלבים עוקבים ולא מקבילים. כלומר, קודם יש להתרכז בהשמדת הכוח הצולח ורק לאחר מכן לעסוק בהתארגנות לצליחה.

והנה, ביום המבחן, 6 באוקטובר, הרמטכ"ל סוטה מהעיקרון שקבע רק שנה קודם לכן. הוא אמנם מקפיד לציין שיש תחילה "לבלוס" אך באותה נשימה דוחק באלוף הפיקוד לתכנן ולהתארגן לביצוע צליחה בגזרה הצפונית בל"ז שהוא עצמו קבע, רק בשנה הקודמת, שאינו ריאלי לביצוע. כלומר, ברגע האמת הרמטכ"ל "להוט" להוציא את התכנונים ההתקפים לפועל (לצלוח את התעלה ולאיים על דמשק) לא פחות מהאלופים שלו.

האלוף גונן לא הורה למפקד אוגדה 162 לבצע צליחה. כל מה שהוא נתן לו זו פקודת התראה. אוגדה היא לא מחלקת טנקים. היא אמורה להיערך לקראת **משימות אפשריות** שיוטלו עליה בנמשך.

לא ברור מדוע על אדן להיות מופתע מפקודת ההתראה שקיבל. הוא לא היה נוכח בתדרוך הבוקר של הרמטכ"ל? הוא לא נכח בסיכום "אייל ברזל" ושמע את ההמלצה לצלוח עוד בטרם ניגף הכוח המצרי הצולח? למפקד גי"ש שעדיין נמצא במשרדו בקסטינה יש בכלל בשלב זה "תמונת מצב" לנעשה בחזית?

גלבהרט כמובן לא "אשם" בדברים שאדן כותב בספרו האוטוביוגרפי. אבל מצופה ממי שכותב היסטוריה לגלות מידה כלשהי של חוש ביקורת - ובעיקר - להכיר את העובדות: יהיו מניעיו הנסתרים של גונן אשר יהיו, פקודות ההתראה שהוא נותן בנוגע לצליחה אפשרית, נגזרות מהנחיות הרמטכ"ל.

אמ"ן שומר בכספת את תוכנית המלחמה המצרית העדכנית

עמ' 186: "אילו הכירו את תוכניות המלחמה המצריות, ואת היעדים הצנועים שהציבו לעצמם. כזכור, אמ"ן והמוסד הצליחו להשיג תוכניות אלו [...] אולם נראה כי הן נגוזו בכספות קהילת המודיעין בהיעדר עניין לציבור.."

עמ' 198: "גונן תורם להצלחת תוכנית המלחמה המצרית [...] בלי להכיר את תוכניתם, למרות שהיא שמורה בכספת הקמ"נית שלו".

עמ' 295: "כוונת המצרים בשלב זה רק להתבסס ולהגן על הישגי הצליחה צריכה ויכולה להיות מוכרת מזמן להנהגה הצבאית-מדינית ולחסוך מהם שורה של החלטות היסטוריות [...] שכן תוכנית המלחמה המצרית הגיעה לידי אמ"ן והמוסד שבועות לפני המלחמה"

ואלו רק דוגמאות לטיעון החוזר על עצמו שוב ושוב בספר: התוכניות המצריות "העדכניות" הועברו ע"י המוסד לאמ"ן וזה "הטמין אותם בכספת" ולא הביא אותן לידיעת מקבלי החלטות.

אבל אם התוכניות הללו אכן נמצאות "בכספות" אז מדוע ראש אמ"ן, קמ"ן דרום ומחלקת המחקר באמ"ן, כולם כאחד, ממשיכים לדבוק בתוכניות "הישנות"? מדוע לא צץ צדיק אחד שאמר: "חבר'ה, יש בידנו את התוכניות העדכניות, אתם מטעים את מקבלי החלטות!". 46 שנה ואין "חוזר בתשובה" אחד שיכה על חטא?

מדוע לפחות אחד משלושת אנשי צמרת, לא מאמ"ן ולא מהמוסד, שנחשף בהכרח לתוכניות הללו, לא זכר את דבר קיומן בזמן-אמת או בזמן כלשהו מאוחר יותר?

איך שלא מסובבים את הטענות הללו, אין ספק שעולה כאן חשד כבד לקונספירציה. להסתרה מתוך כוונה. לא מדובר במחדל.

כאמור, גלבהרט טוען בספרו שאמ"ן לא הביא את דבר התוכניות העדכניות מידיעת מקבלי החלטות ובכך מנע מהם מלקבל החלטות נכונות בימים הראשונים של המלחמה. הטענה הזו חוזרת שוב ושוב עד שהקורא מאמץ אותה כמסגרת לסיפור. דרמה יוונית במיטבה.

טענה כל-כך מהותית חייבת להתבסס על עוגן מוצק.

ככל שאני מבין, העוגן של גלבהרט הוא פרופ' אורי בר-יוסף אשר טען בעבר ("הצופה שנרדם", 2001, עמ' 169) ש"ככל הידוע, לישראל לא דלף דבר על תוכנית המלחמה המוגבלת אותה התכוונו המצרים לבצע בפועל", אך בשנים האחרונות חזר בו וקעת הוא טוען ("הדים למשק כנפי הטעות", 2015, עמ' 54) ש"שלושה אנשי מוסד המקורבים לנושא העידו בפניי בצורה הברורה ביותר שמרואן העביר את פרטי התוכנית החדשה במהלך החודשים הראשונים של 1973. אין ספק שאם התוכנית הגיעה למוסד, היא הגיעה גם לאמ"ן".

אני מניח שבר-יוסף לא ראה בעצמו את "החומר" העדכני שהעביר מרואן והעוגן המוצק שעליו הטענה שלו מתבססת, נשען על עדויות בע"פ שניתנו בפניו, כ-40 שנה לאחר המלחמה.

לתפיסתי, טיעון הנשען על עדות מאוחרת, ללא סימוכין, גם אם היא נמסרה ב"צורה הברורה ביותר" מפי שלושה אנשים שונים (אבל קשורים זה לזה) שאת שמותיהם ואת תוכן עדותם, אין בר-יוסף חושף - לא חזק יותר - מטיעון נגדי של עשרות אנשים שונים (אבל קשורים זה בזה) הטוענים את ההפך הגמור ב"צורה הברורה ביותר".

כאינדיקציות נוספות לכך שמרואן העביר את התוכנית "המעודכנת", בר-יוסף טוען ("המלאך", 2011, עמ' 207) כי במידע שהעביר מרואן באפריל 1973, נאמר כי:

- ההרעשה הארטילרית תימשך 38 דקות.
- 5 דיביזיות החי"ר יחצו התעלה בסיום ההרעשה.
- 178 מטוסים יתקפו מטרות צבאיות ואזרחיות (בעיקר אתרי נפט) בסיני.
- 40 מטוסי מיראז' יתקפו מטרות בישראל.
- שעות הלילה ינוצלו להצבת הגשרים והעברת עיקר הכוחות.
- מייצרי באב-אל-מנדב יחסמו ע"י 2 משחתות.

ובפועל, כך לפי בר-יוסף, ההרעשה אכן נמשכה 38 דקות, 5 דיב' חי"ר אכן צלחו, מייצרי באב-אל-מנדב אכן נחסמו ע"י 2 משחתות. "במילים אחרות, כמעט כל פרט התברר כמדויק כאשר המלחמה פרצה בסופו של דבר ב-6 באוקטובר" ("המלאך", עמ' 208).

ראשית, מאיין לבר-יוסף שההרעשה נמשכה 38 דקות? מישהו בפיקוד דרום עמד עם סטופר ומדד?: אכן נתפס מסמך שלל מדיב' 7 המציין 38 דקות (והנושא את הכותרת "גרניט 2 מעודכן"). מאידך במסמך שלל אחר, של דיב' 2, מצויין 22 דקות. בפועל, כעולה מתחקירים שבוצעו לאחר המלחמה, בכל גזרה על מאפייניה הייחודיים, משך ההרעשה (הכנת האש) היה שונה.

שנית, כל הפרמטרים שברשימה הופיעו **ככל הנראה** גם בתוכניות המלחמה המוגבלות (גרניט) ולא היו ייחודיות לתוכנית המצומצמת (הצריחים). לפיכך, העובדה שמרואן העביר באפריל 1973 תוכנית עם הפרמטרים הנ"ל אינה הוכחה לכך שהוא העביר את התוכנית המצומצמת. יתכן באותה מידה שהתוכנית "העדכנית" שהוא העביר הייתה בעצם "גרניט 2 משופר".

לעניין זה יש לציין שצביקה זמיר, בעדותו בפני ועדת אגרנט אומר:

"**לפי הידיעות שיש בידנו**, מרוב רובם של המקורות (יכול להיות שיש עוד מקור שאיני זוכר כרגע) **המלחמה בשלב הזה הייתה להגיע עד לקו המייצרים. המעברים.** כדי ליצור יתרון פוליטי קודם כל ואופציה להמשך פעולה צבאית [...] להגיע עד למעברים, למיתלה, לכבוש אותם כדי לנהל משם מו"מ. אם זה מצליח – מצליח. אם לא מצליח, על בסיס הקו הזה ממשיכים הלאה."

אם הטענה העולה בשנים האחרונות היא שמרואן העביר תוכנית "עדכנית" המצביעה **בבירור** על-כך שאין בכוונת המצרים להעמיק מעבר למרחק של 10 ק"מ מהתעלה, ושאין בכוונתם להעביר לגדה המזרחית את דיב' השריון, תוכנית שראש המוסד בוודאי **ידע** עליה בזמן אמת, איך ייתכן שבפברואר 1974 הוא זוכר משהו אחר ושוכח פרט כל-כך מהותי?

דר' תא"ל (במיל') דני אשר, אשר הקדיש שנים רבות לחקר סוגיית תוכנית המלחמה המצרית כותב ("הדים למשק כנפי הטעות", 2015, עמ' 48) כי "כל מאמצי למצוא תוכנית כזו [המצומצמת, נ.ש] במאגרי צה"ל ואמ"ן מלפני המלחמה עלו בתוהו. גם בחומרי השלל הרבים שריכזתי קשה למצוא לה איזכור [...] גם תא"ל יואל בן-פורת, שבמחקריו הפנימיים בצה"ל אסף כל פיסת מידע על אודות ההתרעה למלחמת יום הכיפורים, לא הכיר תוכנית כזו [...] **תוכניות אלו לא היו מוכרות גם לזמיר** [...] בהרצאה שנתתי ב-1998, הגיב זמיר וחזר וטען כי התוכניות שהיו בידו **התגשמו** כשהתריע לקראת 14 באוקטובר על העברתן של הדיביזיות המשוריינות כדי להטילן לכיבוש המעברים."

ונקודה חשובה: את כל החומר הגולמי שהתקבל ממרואן, **המוסד הפיץ ישירות גם לדיין, דדו וטליק.** כלומר, גם אם אמ"ן קיבל את החומר והטמין אותו עמוק בכספת, שלושת האנשים הללו שעמדו בצומת קבלת ההחלטות, נחשפו **בהכרח** לתוכנית המצרית "העדכנית". והנה, באורח פלאי, **אף אחד מהם לא מזכיר את** האפשרות שכוונת המצרים אולי אינה להגיע למייצרים. טליק אומר: "התכנון המצרי עד המעברים 5 ימים, כך שהם עומדים בלוח הזמנים (יום ראשון, 30:19)". כשביום ראשון בערב זעירא מעלה בפני טליק את האפשרות שאולי אין בכוונת המצרים להגיע למייצרים, ההערה הזו כלל לא זוכה להתייחסות.

בחצות 7/8 באוקטובר, קד"ם רמטכ"ל לאחר שובו מחזית הדרום. תא"ל אריה שלו, רמ"ח מחקר באמ"ן אומר ש"הצבא המצרי שחצה את התעלה אינו מתקדם. יתכן בשל החלטה". בנוגע לדיביזיות השיריון הוא מציג 2 אפשרויות: (א) השארת השיריון ממערב לתעלה (ב) הכנסת דיביזיות השיריון והתקדמות למעברים. "אפשרות ראשונה" הוא אומר, "היא המסתברת". הערכה זו לא "הזכירה" לדדו תוכנית קודמת שאליה אמור היה להיחשף בחומר הגולמי שהמוסד העביר אליו. היא גם לא השפיעה על מערכת השיקולים שלו בנוגע להתקפת הנגד.

באותו מסמך אוטנטי, אם קיים ואם וכאשר ייחשף, צריכים להופיע הפרמטרים הבאים:

- המשימה הסופית של הארמיות היא הגעה לטווח של כ-10-12 ק"מ מהתעלה.
- על הדיביזיות המשוריינות לא הוטלה כל משימה בגדה המזרחית.
- כל אחת מדיביזיות החי"ר צריכה להיות מתוגברת בחטיבת טנקים מהדרג השני (כלומר להכפיל את סד"כ הטנקים בגדה המזרחית מ-600 ל-1,100).

הטענה שבידי המוסד היה את תוכנית המלחמה המצרית "העדכנית", זו שמכונה היום בשם "הצריחים הגבוהים", היא משענת קנה רצוף כל עוד אין סימוכין אותנטיים לעניין. אוטוביוגרפיה ועדויות מאוחרות הן לא אסמכתא מברזל.

* * *

כל הוויכוח בשאלה אם המוסד קיבל או לא את התוכנית המצרית "המעודכת" לא יכול להתקיים לפני שיש בכלל הסכמה מה היא בכלל אותה תוכנית.

אז עושים סדר:

האבולוציה של תוכניות המלחמה המצריות, התפתחו בסדר הפוך, מהגדול לקטן:

- **התוכנית הגדולה:** כיבוש כל סיני עד לקווי 5 ביוני 1967 (להלן "תוכנית 200").
- **התוכנית המוגבלת:** כיבוש השטח עד למרחב המחנות העורפיים. כלומר למרחק של כ-70 ק"מ מהתעלה בגזרה הדרומית, קצת פחות מזה בגזרה הצפונית (להלן "גרניט 2").
- **התוכנית המוגבלת מינוס:** כיבוש השטח עד הצד המערבי של המייצרים. כלומר למרחק של 30-40 ק"מ מהתעלה (להלן "גרניט 2 משופר").
- **התוכנית המצומצמת:** כיבוש השטח עד לציר החת"ם. כלומר כ-10 ק"מ מהתעלה (להלן "הצריחים הגבוהים" לפי שאזלי).

לפי שאזלי, רמטכ"ל מצרים במלחמה, התוכנית "המצומצמת" היא היא התוכנית אותה התכוון הפיקוד העליון לממש. התוכנית "המוגבלת מינוס" נועדה כדי להטעות את הסורים.

לפי גמאסי, ראש האג"ם של הצבא המצרי, התוכנית "המוגבלת מינוס" היא היא התוכנית אותה התכוון הפיקוד העליון לממש. מה ששאזלי מכנה בשם התוכנית "המצומצמת" היא רק שלב אחד מתוכנית המלחמה המצרית. כלומר, לפי גמאסי סעיף "הכוונה" בתוכנית המצרית כלל את כיבוש המייצרים.

במשך קרוב ל-30 שנה החזיקו מרבית החוקרים בדעה שתוכנית המלחמה המצרית הייתה לכבוש מאחז בגדה המזרחית, לבצע "עצירה אופרטיבית" למשך זמן שלא נקבע מראש ואז להמשיך בפיתוח המתקפה עד למעברים ע"י הדיבי' המשוריינות.

למעשה, עד לפרסום האוטוביוגרפיה של שאזלי ב-1998, דבר קיומה של תוכנית "מצומצמת" ("הצריחים הגבוהים") לא היה ידוע.

לפיכך, יש לשער שחלק מאותם אנשי מוסד אשר מתעקשים שהתוכנית "העדכנית" הועברה על ידם לידי אמ"ן, מכוונים בעצם לתוכנית "המוגבלת". מכאן, שהשאלה שעליה נדרשים אותם אנשי מוסד להשיב היא לא אם התוכנית "העדכנית" הועברה או לא - אלא מה היא תוכנה ופרטיה של אותה תוכנית.

כך או אחרת, בכל התוכניות, מהגדולה לקטנה, שלב אחד זהה: צליחת התעלה והקמת ראש גשר לדיביזיות החי"ר. בכל התוכניות, הפעילות לצרכי שיבוש, חסימת צירי תנועה ע"י יח' קומנדו, התקפת מחנות ומתקנים מהקרקע או מהאוויר, דומה פחות או יותר.

ב-24 השעות הראשונות ללחימה, אוגדה 252 נדרשה להתמודד עם כ-32,000 לוחמי חי"ר, עם כ-1,100 קני ארטילריה, עם כ-600 טנקים ועם מאות טילי נ"ט, **תהיה אשר תהיה התוכנית אותה סאדאת בחר לבצע.**

מאחר וסוללות הטק"א המצריות היו ממוקמות ממערב לתעלה וטווח הכיסוי שלהן השתרע עד למרחק ממוצע של 15 ק"מ מהתעלה, כל פיתוח התקפה אל מחוץ לראשי הגשר, חושף את השריון המצרי לאיום חה"א הישראלי. לפיכך, נטרול יכולות חה"א הישראלי היה תנאי יסוד לכל תוכנית מלחמה מצרית החורגת מטווח 10-12 ק"מ מהתעלה. להלן אחד המרכיבים היסודיים של "קונספציית" אמ"ן.

לעניין זה, תוכנית "מוגבלת מינוס" נמצאת בתחום הגבולי. השריון המצרי נדרש אמנם לצאת מתחום האמ"ט, אך לא למרחק גדול. על קושי זה המצרים יכלו להתגבר, לפחות באופן חלקי ע"י הצמדת סוללות ס.א.6 ניידות לכוח המשוריין. במח' המחקר של אמ"ן, כך לפי זעירא באגרנט, לא לקחו את הנתון הזה כגורם שיכול לערער את תקפות ה"קונספציה".

לפי בר-יוסף ("המלאך שנרדם", עמ'), התוכנית "המצומצמת" הייתה כל-כך סודית עד שאפילו מפקדי הדיביזיות לא ידעו על קיומה. אם טענה זו נכונה, הרי שגם מפקדי דיביזיות השיריון, אותן דיביזיות שהפיקוד והמטכ"ל חיכו לבואן, לא ידעו אם ומתי עליהן לחצות את התעלה כדי לפרוץ מראשי הגשר מזרחה. אם מפקד דיביזיה כזו היה נחטף ב-7 באוקטובר ומובא לחקירה בישראל, הוא בוודאי היה אומר בחקירתו: "עדיין לא קיבלתי פקודה לחצות. אני ממתין לפקודה שכזו בכל רגע, בהתאם להתפתחות בראש הגשר".

* * *

המידע שמסר מרואן לזמיר סוכם בפירוט והופץ ע"י המוסד בשעה 07:30 בבוקר השבת. סעיף 6 במברק עוסק בתוכנית המלחמה המצרית. לענייננו, יש בסעיף זה 2 ידיעות בעלות משמעות:

"(א) לאחר החצייה יעשה מאמץ לתפוס שטח בעומק של 10 ק"מ. **אין כוונה להגיע בשלב הראשון** עד למעברים. בהגיע הצבא לעומק שנקבע, ינסה להחזיק מעמד ועפ"י התוצאות של שלב זה יקבע ההמשך.

(ב) לצורך הצליחה יוקמו 5 או 6 גשרים, שעל 3 מהם **מול המעברים**, תתבצע הצליחה. הגשרים האחרים ישמשו **כהסחה**."

סעיף א' מאשרר בחלקו את הידוע. לפי התו"ל הסובייטי ראש גשר של דיביזיית חי"ר לאחר צליחת מכשול מים הוא 10-12 ק"מ. מתוך המשך הידיעה, "אין כוונה

להגיע בשלב הראשון עד למעברים", בוודאי שלא ניתן להקיש שמרחק זה הוא המשימה הסופית. גם לא ניתן להבין ממנו שדיביזיות השיריון לא אמורות לצלוח. בהקשר זה יש לציין שאמ"ן העריך, עוד לפני המלחמה, שדיביזיות השיריון לא אמורות לצלוח בטרם חלפו 24 שעות והושלם ראש הגשר.

העובדה שגונן ניסה לאתר "מאמץ עיקרי" בשעתיים הראשונות למלחמה ובהמשך מעריך שהמשוריינות יצלחו כבר בלילה ואמ"ן צפה שדיביזיות השיריון יצלחו בבוקר היום למחרת, היא תוצאה של בלבול ויציאה משיווי משקל. הערכות אמ"ן הנוגעות לחזית הדרום, בשלושת הימים הראשונים למלחמה, היו מנותקות הקשר למה שהתחולל בפועל והיו לא יותר מאשר בגדר ניחוש. כנ"ל ההערכות של גונן שלא נתן מעצורים לדמיונו.

העובדה שחלק מחטיבות הטנקים של הדיביזיות המשוריינות והממוכנות כן צלח (כתגבור לדיביזיות החי"ר) בלבב את אמ"ן עוד יותר. האם פרט זה בתוכנית, שכל אחת מדיביזיות הדרג האופרטיבי הראשון תתוגבר בחטיבת טנקים מהדרג האופרטיבי השני - הועבר ע"י מרואן למוסד? למיטב ידיעתי לא.

אף אחד בצבא כולל ראש המוסד לא שם לב, לפני המלחמה ובמהלכה, לאפשרות ה-10 ק"מ כיעד "כמעט" סופי.

סעיף ב' הוא בלי ספק בעייתי כי מובנו ש"המאמץ העיקרי" של המצרים יהיה בגזרה הדרומית, מול המעברים. אם ההנחה (היום) היא שהמצרים לא התכוונו לפתח מאמץ עיקרי ולא התכוונו להעביר את דיביזיות השיריון וכל כוונתם הייתה "למרוח" את דיביזיות החי"ר עד לעומק של 10 ק"מ - הרי בא סעיף זה וסותר הנחה זו.

* * *

שאלה: האם הכרת התוכנית "העדכנית", במידה וזו נמסרה ע"י מרואן, היה בה כדי לשנות באופן מהותי את שיקולי קבלת ההחלטות בימים הראשונים למלחמה?

לתשובה לשאלה זו ארבעה חלקים:

(א) אם תוכנית זו הייתה באמ"ן והוא היה מאמץ אותה כתוכנית "העדכנית", הרי המשמעות הנגזרת היא שהמצרים אינם זקוקים עוד לכך וכך מטוסי תקיפה ארוכי-טווח ודינה של ה"קונספציה" אמור היה לקרוס - ולפיכך יש לשער שכל תהליך קבלת ההחלטות עוד בימים שלפני המלחמה היה שונה (תיאום מו"ל ארה"ב, גיוס מילואים, תגבור וכו'). כלומר, המלחמה הייתה מתחילה אחרת.

וכאן אני מסייג... אמ"ן יכול היה לקבל את התוכנית הזו רק כדרך פעולה אפשרית (דפ"א) ועדיין להמשיך לדבוק בתזה שסאדאת לא יצא למלחמה עבור מטרות כל כך "צנועות". מטרות, כפי שאנו יודעים בדיעבד, שלא היו מקובלות על כל הצמרת המצרית.

(ב) תוכנית "מוגבלת" או "מצומצמת" היא היינו הך עבור אוגדה 252. גם אם הרמטכ"ל היה יודע בשבת שאין בכוונת המצרים להתקדם מעבר לתחום ה-10 ק"מ, הסבירות שהוא היה מורה לאוגדה 252 להסיג את כוחותיה, כולל המעוזים, אל גבעות ציר החת"ם, כי משם נוח יותר לייצב קו הגנה, נמוך עד נמוך מאוד. הסבירות נמוכה מפני שהרמטכ"ל קבע עיקרון: אין להכיל כוח מצרי - אין חדירה מותרת - אי אפשר לדעת מתי תפסק המלחמה: עלינו להשמיד - מההתחלה - כוחות שצלחו.

(ג) ביום ראשון מוקדם בבוקר (30: 06) עם קבלת העדכון שכוחותיה של אוגדה 252 נותרו מדוללים, מורה הרמטכ"ל לגונן לרכז את אוגדת שרון בציר הרוחב, בקו עצירה שניתן יהיה לסגת אליו כי "זה יכול להתהפך ברגע והמצרים יכולים לפרוץ בשתי מקומות". בהמשך וע"ס ידיעות מהגזרה הדרומית, גונן מתאר את המצב כחמור. להערכתו התחילה "הפריצה הגדולה" (מעבר דיב' השיריון). דיין שמגיע לחמ"ל הפיקוד בסמוך לכך, ממליץ להיערך בקו שני.

לכאורה, ההערכה שדיב' השיריון הנה הנה צולחות, השפיעה על קבלת ההחלטות. בפועל, ההחלטות הנ"ל לא תורגמו למעשים. הכוחות לא נערכו בקו שני. אוגדות המילואים "התגלגלו" עד ציר החת"ם בניגוד להנחיית הרמטכ"ל.

(ד) לא ניתן לקבוע בהחלטיות שההערכה שדיביזיות השיריון עומדות לצלוח (כשכבר ידוע שביום ראשון בבוקר שהן לא צלחו, למרות הערכת אמ"ן) היא הגורם הדומיננטי בהחלטת הרמטכ"ל לבצע את התקפת-הנגד כבר ביום שני כשהוא יודע שאוגדות המילואים עדיין בתהליך של צבירת כוח והתארגנות.

כפי שצויין מעלה, ההערכה שהמצרים לא מתכוונים להעביר בשלב זה את דיביזיות השיריון נמסרה לטליק ע"י זעירא בזמן שהרמטכ"ל היה בדרום והוצגה לרמטכ"ל בשובו מהדרום ע"י רמ"ח מחקר באמ"ן. הערכה זו לא השפיעה כהוא זה על מערכת השיקולים של הרמטכ"ל.

ביום ראשון בבוקר, הרמטכ"ל ושר-הביטחון מסכמים שהתקפת הנגד בצפון תהיה ביום שני ושהתקפת הנגד בדרום תהיה ביום שלישי.

בשעה 10:00, יום ראשון, הרמטכ"ל מדווח לממשלה על המצב ואומר ש"בתעלה יש סיכוי שנוכל ביום שלישי או רביעי לעבור להתקפות נגד".

בתרשומות ובפרוטוקולים מהמשך אותו יום, לא מצאתי שהרמטכ"ל מציג את "מעבר דיביזיות השיריון" כשיקול מכריע להקדמת מועד התקפת הנגד בדרום ליום שני.

מה שכל הנראה השפיע על דדו להקדים את התקפת הנגד ליום שני הם לחצים פסיכולוגיים. מצד אחד לחץ מצד המפקדים בדרום למהר ולצאת בהתקפת נגד ומצד שני הפסימיות של דיין שהמליץ על נסיגה לקו קבע הרחק מהתעלה.

דיין מאשר גיוס מילואים רק לגולן

עמ' 120 - "מצבה הפגיע של הגולן אינו נותן [לדיין] מנוח, ולתגבור הגנתה מסכים השר לגיוס של כ-30 אלף אנשי מילואים. קרי, מסגרת של אוגדה אחת. אבל רק כשתי אוגדות, ורק בגולן [...] ואף מילה בינתיים על תגבור סיני."

ובהמשך: "מחליטים להעביר את ההכרעה לראש הממשלה, כמה אוגדות וכה לוחמים נכון לגייס. מה שחסר זה רק הילד התמים שישאל: למה לא תגייסו בינתיים לפחות מה שכן הסכמתם?!". [ההדגשות במקור]

גלבהרט יודע (אני מקווה) שהסיכום היה על אוגדה לצפון ואוגדה לדרום. כלומר, כל הכוח הדרוש למגננה. אבל אין לזה אין שום ביטוי בטקסט.

הקורא הסביר לומד שדיין אישר לגייס מילואים רק לחזית הצפון. דבר שאינו נכון כלל.

ובכלל, כל הדיון בשאלה למה לא התחילו בגיוס המילואים כבר בשעה 7 בבוקר עם סיום הדיון **מפספס נקודה חשובה**. דחיית גיוס המילואים לדרום, יכול היה לסבול דיחוי של שעתיים. אף אחד לא העריך שהם יגיעו לשם בטרם יחלפו 36-48 שעות ולכן שעתיים לכאן או לשם אינן מהותיות.

בשעה 05:30 בבוקר (עוד לפני הפגישה עם שר הביטחון) נועד הרמטכ"ל עם סגנו ועם ראשי האגפים. בפגישה זו הוא **אישר להתחיל בגיוס** לאגפים ולזרועות. **כלומר, נטל על עצמו אחריות לגייס אלפי אנשים** עוד בטרם קיבל לכך אישור משר-הביטחון.

בימ"חים בפילון, ביפתח ובמחנה ירדן, הסמוכים לגולן, היו 5 גדודי טנקים, אחד מהם, גדוד 96 מחט' 179, כבר מזווד (אך לא חמוש).

רמטכ"ל המשוכנע שמלחמה תפרוץ תוך 12 שעות ומאמין שההתרעה הקצרה היא בבחינת "קטסטרופה" (בהתאם להגדרתו הוא) ויודע שהחזית הצפונית היא נקודת החולשה בגלל קרבת החזית ליישובים אזרחיים, **חייב היה כבר בפגישה זו לברר איזו חטיבה בצפון ניתן וכדאי לגייס ראשונה ולהורות על גיוס חטיבה זו מיד** (או לפחות על גיוס גדוד 96) כשם שהורה על גיוס מילואים לחה"א ולאגפי המטה. גיוס של עוד 3,000 איש לא היה משנה את התמונה מבחינת היקפי הגיוס.

מאידך, קיצור הלוח"ז ב-4 שעות יכול היה (אולי) לשנות את תמונת המצב בלילה ובבוקר הראשון של הקרבות בגולן. ושוב בזהירות - אולי.

מה שביקשתי להדגיש כאן הוא לא את עניין "עיכוב" הגיוס אלא את ה-state of mind של כל המשתתפים באותם דיונים, **כולל של הרמטכ"ל**.

גלבהרט קובל על כך שדין מקדיש זמן בפתח הישיבה לעניינים "מנהליים" במקום לעסוק בדברים "הבווערים". גיוס המילואים. על אותו משקל ניתן לטעון שבישיבה המקדימה, דדו מקדיש זמן לגיוסים, חלקם "מנהליים", ומתעלם לגמרי מהגיוס "הבווערי". חטיבה אחת לצפון.

ובמאמר מוסגר: ביום שישי, הרמטכ"ל תיאר סיטואציה של התרעה הקצרה מ-24 שעות כ"קטסטרופה". מאידך, יש הטוענים, כולל גלבהרט, שהרמטכ"ל האמין ש"הסדיר יבלום". שני המושגים הללו לא חיים טוב זה עם זה. אם הסדיר יבלום אז זה בהחלט לא קטסטרופה.

"גונן מנחה בבוקר את מנדלר לפרוס את האוגדה לפי שובך-יונים"

עמ' 131: **"גונן מנחה על הבוקר את מנדלר לפרוס את האוגדה לפי פקודת שובך-יונים, אבל איזו גרסה שלה? המורחבת או המצומצמת? כי עד היום לא ברור וע"י מי פוצלה הפקודה לכמה גרסאות [...]. כעת נראה שכל אחד מהם מתכוון ליונים אחרות"**

עמ' 123: **"עיקרי שובך-יונים: קידום חטיבות השיריון. שתיים מהן לעמדות מוכנות ומתורגלות מראש, בקו המגע של הרמפות לאורך התעלה. חטיבה שלישית תמתין מאחור כעתודה"**

"300 טנקים בשלוש חטיבות של אוגדת סיני הסדירה 252, ועוד כוחות משנה שלה, ביחס למה שניצב מולם זה כוח מצומצם ביותר, אך **למצב רגיעה** זה נחשב למספק."

"10 ק"מ ממזרח למעוזים מוקמת **לגיבוי** שורה מקבילה של 12 תעוזים. אלה מוצבים פלוגתיים גדולים יותר."

עמ' 85: "לצורך תגובה לאירועי בט"ש מקומיים, יכולה האוגדה להזניק לקו הקדמי [...] חטיבה של 100 טנקים פלוס תוך שלוש שעות מינוס. עיקר הכוח הזה מוצב כמה עשרות ק"מ ממזרח לתעלה".

הציטוטים לעיל הם מדגם חלקי ומייצג על מה שאפשר ללמוד מהספר על "שובך-יונים". יש לנו בעיה. התיאורים הללו לא מייצגים נכונה את סד"כ הכוחות ברגיעה, לא את מתווה "שובך-יונים" ולא את סוגיית הפעלת "שובך-יונים" ביום שבת.

עושים סדר:

מצב רגיעה

באוגדת סיני (252 הסדירה) היו רק 2 חטיבות טנקים ובכל אחת מהן קרוב ל-95 טנקים. סד"כ הטנקים של האוגדה "על הנייר" עמד על 190. בפועל, מספר הטנקים המאויישים עמד על פחות מזה מפני שהחטיבה העורפית עסקה גם בהכשרת צמ"פ וחלק מהטנקים שלה נשלחו לטיפול ג' בסדנאות מרכז הארץ. הטנקים של החטיבה העורפית, למעט אלו שהיו באימונים, לא היו מזוודים ומחומשים.

לפיכך, במצב רגיעה, לא היו לאוגדה 3 חטיבות ולא היו לה 300 טנקים. חטיבת הקו היא כוח הטנקים היחיד שהיה לאוגדה לצורך הפעלה מיידית. את טנקי החטיבה העורפית היה צריך לזווד ולחמש, פעולה שלוקחת מספר שעות.

מרבית טנקי חטיבת הקו ישבו בתעוזים, מרחק של כ-10 ק"מ מהתעלה. לא במרחק של "עשרות קילומטרים". יוצא מהכלל היה הגדוד הצפוני אשר ישב במחנות קבע כ-30 ק"מ מהתעלה.

התעוזים לא שימשו כגיבוי למעוזים והם לא היו "מוצבים" פלוגתיים. התעוזים הוקמו כדי שלצוותי הטנקים והחת"ם, שבקו הקדמי, יהיה בסיס קבע מוגן מפני הפגזה ארטילרית. לתעוזים לא היו אלמנטים של מוצב. היו בהם בונקרים ו-2 עמדות תצפית אך לא היו בהם תעלות קשר, שפניות או עמדות לחימה.

המלחמה אמנם פרצה כאשר לאוגדה 3 חטיבות וכ-290 טנקים אך זאת מפני שלא קדם לה מצב "רגיעה" אלא כוננות ג' שבמסגרתה הורדו לסיני 106 צוותי טנקים מביסלי"ש.

חטיבה 7, שהייתה שייכת לאוגדה 162, ושהייתה אמורה לתגבר את אוגדה 252 עם הפעלת "שובך יונים", החזיקה רק גדוד אחד (77) במערב סיני. הגדוד השני של החטיבה (82) ישב ליד באר-שבע. סד"כ החטיבה עמד על 75 טנקים בלבד. הגדוד השלישי של החטיבה (75) היה גדוד חרמ"ש מוקטן.

"שובך יונים"

לא היו גרסאות לפקודת שובך-יונים. הייתה פקודה אחת ויחידה. פקודה של פיקוד דרום אשר כללה את כל היח' במרחב הפיקוד, החל ממרש"ל, מערב סיני, מחוז הנגב, מחוז אילת וכו'. ההבדל בין הפקודה הפיקודית לפקודה של אוגדה 252 - הוא ברמת הפירוט.

סד"כ האוגדה לפי "שובך-יונים" היה צריך לעמוד על 300 טנקים, 4 גדודי חת"ם, 3 גדודי חי"ר, 7 פלוגות חרמ"ש, יח' הנדסה, יח' לאבטחת מתקנים ועוד.

מאחר וסד"כ זה לא עמד ת"פ האוגדה במצב בט"ש ומאחר והפקודה גם קבעה משימות שיש לבצע לעיבוי הגנת המעוזים והמתקנים במרחב האוגדה, **נחלקה הפקודה לשני שלבים**.

שלב ראשון (א') כולל את המשימות שניתן לביצוע בהתבסס על הכוחות הסדירים שנמצאים במערב-סיני. שלב שני (ב') מגדיר משימות נוספות בהתאם להצטרות הכוח שהאוגדה אמורה לקבל תחת פיקודה. 24 שעות לכל שלב. סה"כ 48 שעות.

הפקודה קבעה שבשלב א' גזרת התעלה תתחלק ל-3 גזרות חטיבתיות. חט' 275 בצפון, חט' 14 במרכז, חט' 401 בדרום. הכוח שיעמוד לרשות כל אחת מהחטיבות יעמוד על גודד טנקים (של חט' הקו) מפוצל לצוותי קרב ועוד גודד טנקים (של החט' העורפית) מרוכז בציר הרוחב. בנוסף, לרשות כל חטיבה יעמדו 2 פלוגות חרמ"ש וגודד חת"ם. גודד 77 של חטיבה 7 וגודד ארטילריה נוסף, ישמשו כעתודה אוגדתית. סד"כ האוגדה: כ-230 טנקים.

לצורך ביצוע שלב ב' נדרשו להגיע כוחות שלא היו במערב סיני: גודד 82 מחטיבה 7, גודד טנקים נוסף מביסל"ש, 2 פלוגות טנקים מביסל"ש לצורך השלמת התקן של חטיבות 401 ו-14, גודד סיור 424 ("שקד"), גדי מתוגבר מבי"ס לקצינים, 2 מפג"ד פלוס 7 פלוגות חי"ר מעולה להחלפת לוחמי המעוזים ואיוש המעוזים ה"מדוללים", גודד נח"ל מוקטן לאבטחת מתקנים.

במהלך שלב זה, גודד ההנדסה של האוגדה צריך היה לפרוס במעוזים אמצעים מיוחדים נגד חי"ר ורקטות מסוג "זאב" לירי על משטחי הצליחה. בנוסף, כל מעוז היה צריך לקבל טנק פינוי.

עם השלמת פריסת "שובך-יונים", פריסת האוגדה צ"ל כדלקמן:

- 3 חטיבות קו, לכל אחת מהן 2 גודדי טנקים וכוחות חרמ"ש.
- חטיבת עתודה (2 גודדי טנקים) בסמוך לציר הרוחב בגזרה המרכזית.
- גודד טנקים (עתודה) באזור המחנות העורפיים.
- גודד חי"ר מתוגבר לאבטחת המעברים.
- כוח נח"ל לאבטחת מחנות ומתקנים עורפיים.
- 4 גודדי חת"ם.
- 7 פלוגות חי"ר במעוזים.

בשורה התחתונה, **פריסת "שובך-יונים" אינה "שתיים לפניים"**. השימוש במושג המעורפל הזה מפספס את העיקרון הבסיסי של התוכנית: **3 גזרות חטיבתיות וכוחות עתודה ואבטחה מאחור**.

בפריסת "שובך-יונים" לא מקודמות 2 חטיבות טנקים לעמדות מוכנות (רמפות) בקו המגע. רק 3 גודדי הקו נמצאים בקו המגע וב"מצב הפתיחה" רק מח' טנקים מכל פלוגה נמצאת מלכתחילה ברמפות. יתרת הפלוגה נמצאת בחניון-קדמי. החרג לעניין זה היא פלוגת הטנקים הצפונית ביותר.

ההכרזה על כוננות ג' ותגבור האוגדה ביום שישי, קיצרו את משך הזמן הנדרש לפי התוכנית לריכוז הכוח, מפני שחלק מהיחידות כבר הגיעו למערב-סיני במהלך השישי. יחידות אחרות (בי"ס לקצינים, כוח צנחנים, גדי נח"ל) הגיעו לדרום רק בשעות הערב של יום שבת, לאחר שהאש כבר נפתחה.

הפעלת "שובך יונים" בשבת

בשני התדרוכים הקצרים שקיים הרמטכ"ל עם אלוף פיקוד דרום בשבת, לפני הפתיחה באש, הוא לא הנחה אותו כיצד לפרוס את הכוחות במערב-סיני והשאיר את הנושא לשיקול דעתו של גונן. למעשה, עד השעה 11 דדו ידע שאין בכוונת הפיקוד לפרוס לפי "שובך-יונים" ולאחר שנפתחה האש דדו ידע שהפיקוד לא נערך לפי "שובך-יונים" ומבחינתו זה היה "בסדר".

גונן, ש"טורטר" באותו בוקר בין ב"ש לת"א הלך ושוב ו"שרף" 5 שעות יקרות בנסיעה/טיסה, ללא קשר עם הפיקוד, הספיק לעדכן ולתדרך את מפקד אוגדה 252 פעמיים. שיחה ראשונה לפני שנכנס לתדרוך הרמטכ"ל ב-7 בבוקר ושיחה שנייה לאחר שהגיע לפיקוד (לביקור קצר) בסביבות 10. יתכן והוא הספיק לשוחח עימו בחטף גם ב-8 בבוקר, לאחר תדרוך הרמטכ"ל.

בשעה 08:30 התכנסו ברפידים ארבעת המח"טים של האוגדה, מפקד האגד ומטה האוגדה למה שאמור היה להיות "ריענון שובך-יונים" והפך להיות קבוצת-פקודות לקראת אפשרות של פתיחה באש בשעה 18.

הפקודות שקיבלו המח"טים בפגישה לא תאמו כלל את מתווה "שובך-יונים" שהוצג מעלה. לא ניתנה הנחייה בנוגע לחלוקת הגזרה ל-3 גזרות חטיבתיות ולא נתנו הוראות בנוגע לתגבור הגזרה המרכזית בגד' 79 ולתגבור הגזרה הצפונית בגד' 195.

במקום זאת, ניתנו הפקודות הבאות: חטיבות 460 ו-401 יצליבו גדודים (79 ו-196). חטיבה 460 עם הגדודים 79 ו-198 תהיה בכוונות לתנועה לעבר "פודריה" בגזרה המרכזית. חטיבה 401 עם הגדודים 46 ו-195 תהיה בכוונות לתנועה דרך ציר "פדוי" (מצפון למייצרים) לעבר הגזרה המרכזית ותהיה בכוונות לביצוע "צפניה" בגזרה הצפונית. גדוד 196 יאבטח את מרחב המחנות העורפיים. חטיבות 14 ו-275 יחלו להיערך לקראת "כוונות-ספיגה" בשעה 16:00, גמר הערכות בשעה 17:00.

אם פקודות אלו משקפות את ההנחיות שנתן גונן למנדלר, ואין סיבה להאמין אחרת, אזי ברור שגונן לא הנחה את מנדלר להיערך לפי "שובך יונים".

"שובך יונים קטן"

כפי שתואר מעלה, חטיבות הקו, 14 ו-275, קיבלו פקודה להיערך ל"כוונות ספיגה" החל מהשעה 16:00. סדר הפעולות לצורך "כוונות ספיגה" הוגדר בפקודת "שובך-יונים" האוגדתית כשלב א'.

פעולות אלו הוגדרו כמענה לחידוש האש (במתכונת "התשה") או כמענה לפשיטות מקומיות של האויב. מי שכתב את התוכנית טרח והדגיש כי פריסה זו שלעצמה אינה נותנת מענה במקרה של צליחה רבתי. שלבים א' ו-ב' בפקודה הפיקודית הפכו לשלבים ב' ו-ג' בפקודה האוגדתית.

סדר הפעולות והפריסה של חטיבות הקו במתווה "כוונות ספיגה" נכלל בעבר כפקודה נפרדת (ככל הנראה בשם "פטרויטי"). לקראת סוף 1972, עם עדכון וריענון פקודת "שובך-יונים", הוכללה פקודה זו בתוך פקודת "שובך-יונים" האוגדתית (כשלב א') וזכתה לכינוי "שובך-יונים קטן".

מטה פיקוד דרום הכיר את נוסח הפקודה של האוגדה. הוא גם ידע שבז'רגון האוגדה, מצב "כוונות ספיגה" מכונה בשם "שובך יונים קטן". גונן לא הכיר את נוסח הפקודה האוגדתית, גם את הז'רגון הוא לא הכיר. אבל לעובדה זו אין שום

משמעות. אם גונן אומר לאוגדה להיכנס למצב "כוננות ספיגה", באוגדה אומרים לחטיבות הקו להפעיל "שובך יונים קטן". same same.

וכאמור, "שובך-יונים" לא פוצלה. לא היו לה גרסאות. בפקוד דרום כולם הבינו על איזו "יונים" מדובר. "שובך יונים קטן" היא הכינוי שהודבק באוגדה לסדר הפעולות שחטיבות 14 ו-275 צריכות לנקוט כדי לקדם "פתיחה באש".

במהלך קבוצת הפקודות האוגדתית, רק לפריסה לקראת "כוננות ספיגה" (א) "שובך יונים קטן" הוצמד לו"ז. תחילת היערכות: 16:00, גמר היערכות: 17:00.

הדיון בשאלה "מדוע לא קודמו הטנקים בזמן" קיבל דגש מופרז בוועדת אגרנט ובספרות מאוחרת, כולל בספר זה. הטיעון שגונן הושפע מראש אמ"ן ולפיכך החליט לעכב את הפריסה כדי לא להסלים את המתרחש, תופס בחלקו רק בנוגע לפריסת פלוגות טנקי הקו. הטיעון הזה לא תופס כשמדובר בהפעלת "שובך-יונים".

חלוקת הגזרות ותנועת חפ"ק 401 לגזרה הדרומית לא מעוררים תשומת לב. גם קידום גדודי החטיבה העורפית לציר הרוחב או בסמוך וממזרח לו, אינו מעורר "מהומה". בספק רב אם המצרים יוכלו למשל לתצפת על תנועת טנקים ממזרח לטסה. הנימוק הזה לא מנע מהאוגדה להורות על קידום 5 סוללות ארטילריה מרפידים לציר החת"ם ושיגור פלוגת חרמ"ש מרפידים לגזרה הצפונית.

במילים אחרות, האזהרה של ראש אמ"ן שתנועה גלויה של כוחות עלולה להסלים את המתרחש, לא היא שהשפיעה על ההחלטה שלא להורות על פריסת "שובך-יונים" כבר בבוקר.

ובהקשר זה יש לתמוה: גיוס המילואים המלא, שלא ניתן להסתיר את דבר קיומו ושנערך במקביל באותן שעות, נועד בין השאר, לשמש כגורם מרתיע, גם על דעת ראש אמ"ן. מדוע תנועת כוחות מהווה "אסקלציה" ואילו גיוס מילואים נרחב לא נחשב ככזה?

על כל פנים, "אסקלציה" הייתה רק גורם אחד בהחלטה לעכב את פריסת יח' הקו (14 ו-275). גורם נוסף ודומיננטי לא פחות היה החשש הסביר, שפריסה מוקדמת של טנקי הקו הראשון בחניוני יום ובעמדות שבטוח טילי הסאגר שבגדה השנייה, תסייע למצרים לאכזר את מיקום הכוחות עוד לפני הפתיחה באש - ותאפשר להם לטווח בדייקנות את החניונים והרמפות עם הפתיחה באש.

ההחלטה לא להפעיל את "שובך יונים" ולשמר את החטיבות 401 ו-460 במרוכז, נבעה ככל הנראה ממספר שיקולים:

(א) חוסר בהירות בנוגע למשמעות "הפתיחה באש" בשעה 18. גונן לא עיכל, ככל הנראה, שמשמעות ה"פתיחה באש" היא מלחמה כוללת. על רצף התרחישים האפשריים החל מחידוש האש במתכונת מלחמת-ההתשה, פשיטות, צליחה מקומית בסד"כ של חטיבה וכלה בצליחה כוללת של 5 דיביזיות החי"ר, לא בטוח שהתרחיש האחרון עמד בראש סולם ההסתברויות.

(ב) הרצון לשמור על גמישות הפעלת הכוח וחוסר אמונה ביעילות פריסת "שובך יונים" הסטטית.

(ג) הנחיית הרמטכ"ל להעריך לביצוע צליחה מוגבלת בגזרה הצפונית ("צפניה") ביום א' בערב, כלומר תוך 24 שעות מפתחת האש. משימה שלצורך מימושה נדרשה חטיבה 7 או חטיבה 401. העובדה שחטיבה 7 לא הייתה בסיני ופקודת "שובך יונים"

דרשה לפצל את גדודי חטיבה 401, לא הותירה בידי האוגדה כוח מיומן לביצוע המשימה.

מעריך שיקולים זה הביא ככל הנראה את גונן למתווה "פשרה". לא תבוצע חלוקת גזרות חדשה בקו התעלה. חטיבות הקו (14 ו-275) יערכו ל"כוננות ספיגה" עד "ש" פחות שעה. גדוד אחד (196) יערך להגנת מרחב המחנות העורפיים. חטיבות 460 ו-401 יקודמו, לפי פקודה, לכיוון הגזרה המרכזית וימתינו להוראות נוספות.

ואיפה האלוף מנדלר בכל זה? - אין זה סביר שמתווה זה לא נעשה בדעה אחת עם מפקד אוגדה 252. אמנם מנדלר היה כפוף לגונן אך גונן העריך את מנדלר ונועץ בו בכל הקשור להפעלת האוגדה. זו לא הייתה מערכת יחסים של הנחתת פקודות.

והרמטכ"ל? איפה הוא? - בפגישה עם דיין בשעה 11 בבוקר, דדו מתאר את הפריסה המתוכננת של האוגדה כ"חטיבה אחת פרוסה לאורך כל התעלה כשבכל מקום יהיו קצת טנקים לענות על כל אפשרות. 2 חטיבות יהיו מרוכזות ומוכנות להחלטת המפקד לשלוח טנקים". כלומר דדו, שלא נכח בקבוצת הפקודות של אוגדה 252, חוזר כהד על הדברים שנמסרו שם.

בשעה 12 נפגש גונן עם הרמטכ"ל. עיקר התדרוך נגע לתכנונים התקפיים בהמשך השבוע. לא ברור מה דובר בפגישה בנושא פריסת האוגדה. רל"ש הרמטכ"ל רשם בתמצות רק: "אלוף הדרום - דווח המצב ופרוט התוכניות".

בשעה 18 ערך הרמטכ"ל קד"ם ראשון לאחר הפתיחה באש ושם הוא אומר: "לשלב הראשון היינו ערוכים בסדר - היינו ערוכים עם חטיבה אחת מרוח מאוד ועם שני אגרופים מרוכזים".

בעדותו בפני וועדת אגרנט ובסיכומי המלחמה, טען דדו שבתדרוך הצהריים עם גונן, סוכם על פריסת "שובך יונים". כאמור, טענה זו עומדת בסתירה לדברים שהוא אמר, כעולה מהרישומים, בשעה 11 בבוקר ובשעה 18 בערב. לא הייתה לרמטכ"ל תשובה המניחה את הדעת לשאלה הוועדה, מדוע על האוגדה היה לשנות את הפריסה ל"שובך יונים" בצהריים, אם בשעה 11 הוא מציג לשר הביטחון פריסה שונה מ"שובך יונים" שלפי עדותו "מתאימה" לו בשלב זה. לא מין הנמנע שבשבת, הרמטכ"ל לא זכר את פירוט פריסת "שובך יונים".

בשורה התחתונה, אלוף פיקוד דרום החליט, וככל הנראה בעצה אחת עם מפקד אוגדה 252, שהאוגדה תקדם את פתיחת האש במתווה פריסה השונה מ"שובך יונים", כל זאת בידיעת הרמטכ"ל שלא הקדיש לנושא המגננה תשומת לב מספקת.

לסיכום:

דדו לא הנחה את גונן לפרוס לפי "שובך יונים" וגונן לא הנחה את מנדלר לפרוס לפי "שובך יונים". בין הפיקוד והאוגדה לא היה "בלבול". הם הבינו אחד את השני. גלבהרט ככל הנראה לא קרא את פקודת "שובך יונים" ולא מכיר את מבנה אוגדה 252 - ולכן יוצא שתיאור "שובך-יונים" בספר, שטחי וחובבני.

זעירא, השליח של זמיר להעברת "התרעת הזהב"

בעמ' 105-109 נפרסת עלילת קורות המברק שהגיע אל המוסד בליל חמישי-שישי ממפעילו של מרואן. מברק, שלפי גלבהרט, עשוי היה לשנות את תפיסת המציאות של קברניטי המדינה. כלומר, אם זעירא לא היה מועל בתפקידו.

לפי התיאור בספר, בעקבות קבלת המברק, מתקשר זמיר לזעירא סמוך לשעה 3 בלילה ואומר לו כך: "זו מלחמה! תאריך עדיין אין לנו, אבל זה איממנטלי".

ובהמשך: "אבל הזמן של צביקה נמדד בשעות וגם הן מתקצרות. הוא לא יספיק להעביר בעצמו את ההודעה הדרמטית גם לראש-הממשלה, הרמטכ"ל והרמטכ"ל. כעת הדרך הכי מהירה למפגש עם מרוואן היא במטוס העומד לצאת כמעט מיד [...] הוא מבקש מזעירא וסומך עליו שיעביר בעצמו, בשמו, את המסר הגורלי **במיידית** לשאר המכותבים [...] זעירא הוא ראש אמ"ן בכבודו ובעצמו! אם עליו לא יסמוך, על מי כן?". [ההדגשות במקור]

זעירא, לפי גלבהרט, מתמהמה בהעברת המסר הבהול (כאמור, זה שזמיר סמך עליו שיעביר מייד) ורק בישיבת הבוקר עם שהב"ט, באיחור של 6.5 שעות, הוא מוסר בעניין דיווח לקוני.

אם, טוען גלבהרט, זעירא היה מעביר את המסר מיידית לשהב"ט ולרמטכ"ל ואומר להם "במפורש, כי מדובר **בהתרעת מלחמה! כימיקליים!!** [...] **אין ספק שהיו מזנקים** כנשוכי נחש להכניס את צה"ל והמדינה כולה להיערכות מלחמתית מלאה – גיוס כללי, הצטיידות, פריסת כוחות, תפיסת עמדות, שובך-יונים, כל הפק"ל!".

"לבטח במחשבה לאחור זמיר מייסר את עצמו כל השנים, על האמון שנתן בראש אמ"ן, כי ימלא נאמנה את שליחותו, כה טריוויאלית לביצוע, וכה חמורות התוצאות של המעילה באמונו".

ובכן, אליבא דגלבהרט, זמיר מפקיד בידי זעירא את "התרעת הזהב" ומבקש ממנו להיות השליח, זה שימסור את הידיעה בשמו לצמרת המדינית-ביטחונית, ידיעה שבלי ספק תכניס את צה"ל והמדינה להערכות מלחמתית מלאה.

מודה, מעולם לא נתקלתי בתיאור הזה. אם גם אתם לא נתקלתם בו, אני בחברה טובה. בכל מקרה, האשמה כה רצינית, מחייבת בירור רציני. זה הולך להיות ארוך. קחו אוויר. צוללים.

תחילה סדר. גלבהרט טוען:

- זמיר הבין מהשדר שמדובר בהתרעת **מלחמה קונקרטיית**.
- הוא מסר את הידיעה לראש אמ"ן - **והבהיר** לו שמדובר בהתרעה למלחמה.
- מאחר ולזמיר **לא היה לו זמן** להעביר בעצמו את הידיעה למקבלי החלטות – הוא **ביקש** מראש אמ"ן להעביר את הידיעה בשמו **וסמך עליו שכך יעשה**.
- זעירא **לא עשה כמבוקש ממנו** ולא העביר את הידיעה במיידית. מעל באמונו של זמיר. רק בחלוף 6.5 שעות הוא מסר בדיון הבוקר דיווח לקוני, כמעט סתמי.
- אם זעירא היה מעביר את הידיעה כלשונה בזמן, היה **מוכרז מיד גיוס כללי** וכו'.

כדי לברר את העניין, נפנה אל עדותם של צביקה זמיר והרל"ש שלו, פרדי עיני, כפי שנמסרו לוועדת אגרנט, בדיוק חודשיים לאחר האירוע, כשזכרונם עוד היה "טרי". אל עדותו של הצלע השלישית באירוע, זעירא, נתייחס לפחות בשלב זה, בספקנות.

אבל לפני עדויות, קצת על "כימיכלים" והרקע לאותה שיחה:

לפי אורי בר-יוסף, מרוואן היה מהנדס כימיה ולכן לצורך הסתרה נקבעו בינו ובין מפעילו במוסד, קודים שהתבססו על מושגים מתחום הכימיה. לפי בר-יוסף, הקוד "כימיכלים" שימש לציון התרעה כללית. לצורך התרעה ממוקדת, היה על מרוואן

להשתמש בקוד נוסף, יסוד כימי שנקבע מראש. צירוף שני הקודים יצביע על מהות ההתרעה.

לפי עדותו של עיני (באגרנט) השדר מלונדון הכיל את הקוד "כימיכלים" בלבד, ללא מילת קוד נוספת. למעשה, אומר פרדי, לא הייתי זוכר מה מובנו של הקוד אלמלא הוסיף המפעיל הערה האומרת: מדובר בהתרעה כללית. מה שעורר את תשומת ליבו של עיני לא היה הקוד (שאותו מרואן כבר העביר בהזדמנויות קודמות) אלא בקשתו שראש המוסד יהיה נוכח אישית בפגישה בה יעביר את שאר הפרטים. במפגשים קודמים עם זמיר, הוסיף עיני, היוזמה למפגש הייתה מצידנו. זו הפעם הראשונה שהיוזמה באה מצידו.

עיני מתקשר ומעיר את מפקדו, מוסר לו על השדר והם קובעים שעניי יארגן לזמיר טיסה ללונדון מיד כשהדבר יתאפשר. זמיר שלפי עדותו, לא הבין את משמעות הקוד, חזר ככל הנראה לישון.

חולפת חצי שעה ועכשיו תורו של זעירא להעיר את זמיר. זעירא שחוה "לילה לבן" בעקבות הידיעה על היציאה החפוזה של משפחות המומחים הרוסים ופיענוח התצ"א האחרונה בחזית הדרום, מבקש לעדכן את זמיר בהתפתחויות האחרונות ואולי ללמוד ממנו אם יש מידע חדש בגזרת המוסד. זמיר מקשיב, לא מעדכן את זעירא על השדר ממרואן ופונה לשוב לישון.

זמיר עוד לא הספיק לעצום עיניים ועיני מתקשר שוב לזיר ומעדכן אותו על סידורי הטיסה ללונדון. זמיר מצידו, מעדכן את עיני על החדשות האחרונות ששמע מזעירא. עיני עושה "אחד ועוד אחד" ומגיע לתובנה שאולי יש קשר בין השדר של מרוואן להתפתחויות האחרונות עליהן דיווח ראש אמ"ן.

עכשיו תורו של זמיר להתקשר לזעירא. הוא אומר לו את מה שאומר (מה שנברר מיד בהמשך) וזעירא מצידו מבקש לקבל עידכון מיידי מהמוסד מיד בתום הפגישה עם מרוואן.

אני מניח שעד כאן אין מחלוקת על העובדות.

מאחר ואין הקלטה או תרשומת של שיחת הטלפון בין זמיר לזעירא, נפנה אל העדויות של זמיר ועיני בפני וועדת אגרנט כדי ללמוד על הרושם השאיר בהם השדר ועל התרחשות האירוע, כפי שהם זכרו אותו..

ידין שואל את זמיר מדוע לא טרח לעדכן את רה"מ מיידית באמצעות המזכיר-הצבאי שלה, ישראל ליאור.

זמיר: "אילו היה אומר לי [-מחוק-] ותאריך אין לי שום ספק שלא הייתי מחכה רגע. אם היה תאריך כל העניין היה מקבל פנים אחרות. לא היה לו תאריך והוא רוצה לראות אותי. לא היה ברור לי שזה 6 באוקטובר. אולי זה ה-12".

ידין חוזר ומקשה: "אבל הודעת לראש אמ"ן. למה לא הודעת לישראל ליאור?"

זמיר: "אמרתי לפרדי שיאמר לישראל ליאור בבוקר. אנחנו כולנו חכמים, כולל אני, לאחר מעשה. עכשיו אנחנו יודעים שזה היה בשישה באוקטובר".

וזמיר ממשיך: "כאשר חזרתי לארץ שאלה אותי ראש-הממשלה: למה לא הודעת שאתה נוסע? - בשביל לדייק אתם צריכים לשאול את פרדי, כי בעצם הנוהג היה שלא הייתי מטריד את ראש-הממשלה אלא אנחנו מודיעים לישראל ליאור. פרדי החליט לא להעיר את ישראל ליאור בלילה".

היו"ר אגרנט לפרדי עיני: "אתה שקלת אם להעביר את זה לראש-הממשלה או לא?"
עיני: "לא חשבתי להעביר. לא העליתי על דעתי שאני אעביר את זה בלילה. בבוקר –
כן. [...] אני בדרך-כלל מדווח לליאור כשראש המוסד נוסע לחו"ל. אני עושה את זה
בדרך-כלל כשאני חוזר למשרד."

היו"ר אגרנט: "בבוקר?"

עיני: "בבוקר. גם במקרה הזה עשיתי אותו דבר. חזרתי בערך ב-9.30 משדה
התעופה למשרד, טילפתי לליאור ונאמר לי שהוא בישיבת ממשלה, השארתי הודעה
שיתקשר איתי כאשר יצא משם". [הערה: הישיבה החלה בשעה 10.00]

ידין: "אתה אמרת בהתחלה שזו ידיעה בלתי רגילה באופן יחסי. למה הידיעה הזו
לא הגיעה ישר לידיעת ראש-הממשלה או באמצעות ישראל ליאור?"

עיני: "תלוי איך אנחנו רואים את הגשת הידיעות לראש-הממשלה. הגשת חומר
לראש-הממשלה לא נועדה לצרכים אופרטיביים. לכן לא היה נראה לי טבעי שאני
אעיר את ישראל ליאור בלילה כדי לספר לו על זה. אני אעיר את ישראל ליאור כדי
לספר לו על נושא פיגוע אפשרי, פח"ע, כי זה מתפקידו".

יו"ר אגרנט מנסה לברר מדוע גם ההתראה שהגיע ב-30 לספטמבר לא הועברה
למ"מ ראש-הממשלה, יגאל אלון: "אתה יכול לתת לנו הסבר מה הם הקריטריונים
להעברת חומר לראש-הממשלה?"

עיני: "אנחנו מעבירים לרה"מ בדר"כ דברים שראש המוסד חושב שיכולים לעניין
אותה באופן אישי. לא מכוון שזה יכול להשפיע על משהו אופרטיבי".

ידין: "אבל פה יש התראה"

פרדי: "בדברים אופרטיביים אנחנו לא מעבירים".

לסקוב: "אני רוצה להבין את הנקודה הזו ואת העקרונות. ניקח פעילות שאתם כן
מעבירים. כמו המקרה של היפני בלוד או המקרה של מינכן. יש עכשיו [ממרואן]
התראה וזה הקפיץ אותך. האם זה לא הקפיץ עד כדי כך שראש-הממשלה תדע?
האם זה לא באותו משקל [כמו הפח"ע] כדי להעיר את ליאור בלילה?"
פרדי: "לא".

היו"ר אגרנט: "אני מבין שראש המוסד לא אמר לך למסור לראש-הממשלה לא על
הידיעה שהוא צריך להיפגש בעניין זה עם מרוואן ולא על התוכן".

עיני: "ראש המוסד יודע שכאשר יש משהו מיוחד כמו פגישה עם מרוואן אני מספר
לישראל ליאור. זה קבוע. לכן ראש המוסד לא היה צריך להגיד לי. זה היה ברור
שאני אספר לישראל ליאור שמרוואן הופיע ושראש המוסד עומד לפגוש אותו".

ועיני מוסיף: "בבוקר כאשר פגשתי את זמיר, הוא סיפר לי שהוא שוחח עם ראש
אמ"ן בנושא ההתרעה ושהוא נוסע לפגוש את הסוכן. ראש אמ"ן ביקש שהמוסד
יעביר לו אישית כל ידיעה או פרטים בנושא של פתיחה במלחמה, בכל שעה. וכאן
ראש המוסד הנחה אותי לטלפן גם לראש אמ"ן כאשר אדע ממנו פרטים מיוחדים
וזה דבר שאני אף פעם לא עושה. זה לא הצינור הרגיל של העברת מידע".

סיכום ביניים: מהעדויות של עיני וזמיר עולים הדברים הבאים:

- זמיר לא חשב לעדכן באופן אישי את רה"מ בעניין תוכן השדר מלונדון ומשמעותו. אם רצה לעשות כן – גורם הזמן לא היווה בעיה. הטיסה שלו יצאה בין השעות 7-8 בבוקר. כלומר, 4-5 שעות לאחר שיחתו עם ראש אמ"ן.
 - אם הייתה לו בעיה של קוצר זמן, יכול היה להנחות את הרלי"ש שלו לעדכן את ישראל ליאור במיידית וזה היה מעדכן את ראש-הממשלה. הוא לא נתן הנחייה שכזו.
 - זמיר נחת בלונדון בשעות הצהריים. עד לפגישתו עם מרוואן נותרו לו כ-10 שעות. במשך כל הזמן הזה הוא לא ניסה לברר, למרות שהיה לו אמצעים לכך, אם מקבלי החלטות בארץ מודעים למשמעות נסיעתו או למסר של מרוואן.
 - פרדי עיני, רלי"ש ראש המוסד, סבר שהמידע שיש ברשותם (קוד התרעה) ודבר הנסיעה של זמיר לפגישה עם הסוכן, אינו מחייב בעדכון מידי של רה"מ. למעשה, הוא נתן למידע משקל נמוך יותר מהתרעה קונקרטיה על אירוע פח"ע. הוא סבר שעליו לעדכן את המזכ"צ בנוהל הרגיל, בשעות הבוקר.
 - בפועל, גם בשעות הבוקר הוא לא נתן למשימה הזו עדיפות עליונה. הוא הגיע למשרדו בשעה 9.30 לערך ורק כעבור כשעה הוא ניסה להשיג את ישראל ליאור בטלפון. כשנאמר לו שליאור נמצא בישיבה, הוא רק ביקש שליאור יחזור אליו בתום הישיבה. הוא לא ביקש שליאור יתקשר אליו במיידית כי יש לו ידיעה חשובה או בהולה.
 - פרדי נימק בפני הועדה את התנהלותו בכך שהשדר לא היה בגדר ידיעה. אמנם השדר מסר שהסוכן מבקש לפגוש את זמיר בדחיפות בנוגע להתראה כללית למלחמה, אבל לפי פרדי - זהו עניין מנהלי, לא אופרטיבי. אין בו ידיעה על מלחמה.
 - בעדותו של זמיר (כפי שתובא בהמשך) אין שום רמז על כך שהוא ביקש מזעירא להעביר את הידיעה בשמו למקבלי החלטות. ובכלל, עצם הטיעון הזה לא הגיוני. לזמיר היו צינורות ממוסדיים להעברת מידע בהול וחשוב לידי רה"מ. ראש אמ"ן לא היה אחד מאותם צינורות. מה גם שעל רקע היריבות המקצועית בין השניים, טבעי היה שזמיר, אם סבור היה שיש בידיו את "ידיעת הזהב" – היה טורח בעצמו ליידע את רה"מ באופן אישי. גורם הזמן כאמור, לא היווה בעיה.
 - **והעיקר**: השדר מלונדון, כך לפי זמיר ועיני, לא הכיל מידע שהצביע בוודאות על אפשרות פתיחת מלחמה. מדובר היה בהתרעה כללית, אולי למלחמה אולי לפתיחה באש, ללא ציון תאריך. למעשה, "החריגות" היחידה בשדר הייתה בעצם הבקשה של הסוכן להיפגש עם זמיר. לא ברור כלל אם משמעות ה"חריגה" הזו הועברה לידי זעירא. מהתנהלות זמיר ועיני – **בזמן אמת** – ניתן להסיק שגם הם ייחסו למידע החלקי של השדר משקל נמוך מזה שקיבל בדיעבד. עובדתית, אף אחד מהם לא סבר שהמידע בהול ומחייב עידכון מידי של רה"מ. בפועל פרדי עיני ניסה, לראשונה, לעדכן את מזכ"צ רה"מ רק כחלוף 7 שעות מאז שהמידע הגיע לידי. בהילות ודחיפות לא הייתה כאן.
- כעת נותר לנסות ולברר מה אמר זמיר לזעירא. מאחר ולשיחה לא הייתה תרשומות אין לנו אלא להישען על עדויות השניים, עדות השמיעה של פרדי והרקע שתואר מעלה.**

בעדותו הראשונה של זמיר בפניי הוועדה הוא טען ש: "ועל יסוד הקוד כימיקלים אמרתי לאלי: זוהי מלחמה? הוא מבקש שאני אבוא ומדובר במלחמה" [סימן השאלה במקור].

ובישיבה נוספת העוסקת בנושא, זמיר מעיד: "אמרתי: זוהי מלחמה. תאריך אין לנו כי [-מחוק-] אינה תאריך אבל זה Immanent ואני נוסע מחר. ואלי אומר - זוהי מלחמה ואני אומר לכם זוהי מלחמה. או שאלי אמר יש לנו ידיעה שיש שינוי שלוקחים את הסובייטים וזה שוב סימן למלחמה. אולי אמר אלי לטלפן או לא, אנני זוכר".

זעירא: "באותו לילה דיברתי עם צביקה על המצב הבלתי ברור וכתוצאה מהשיחה הזו סוכם בנינו היות והוא נפגש עם מרואן בליל שישי-שבת, ביקשתי ממנו שבמידה שהידיעה שתימסר לו ע"י מרואן תהיה בכיוון מלחמה - הוא מיד יטלפן מחו"ל ויודיע מה משמעות הידיעה".

ידין: "ידעת מה סיבת הנסיעה שלו?"

זעירא: "אני לא זוכר שהסביר לי למה. רק שהוא נוסע לראות אותו".

ידין: "[לפי זמיר] אור ליום שישי הגיע שדר בהול ממרואן [שביקש מזמיר] שיבוא לראות אותו בקשר לכימיקלים, קוד מלחמה. ואז הוא החליט לצאת מיד ולהיפגש עם הסוכן".

זעירא: "אני לא ידעתי אף דבר על המברק שקורא לו בהול. על כימיקלים ועל זה שכימיקלים קשורים באיזשהו עניין במלחמה. זה אני שומע בפעם הראשונה פה ועכשיו".

לנדאו: "מתשובתך משתמע שאתה הבנת ממנו שיכול להיות שפה מדובר על מלחמה?"

זעירא: "אני אמרתי לו: אם תראה אותו והוא ידבר על מלחמה, תן לי צלצול [...] אבל על זה שהוא נתן סימן אזעקה, כפי שאני מבין עכשיו, זה אני שומע עכשיו בפעם הראשונה".

ידין: "לא דיבר איתך על כימיקלים?"

זעירא: "לא. פעם ראשונה שאני שומע את המילה כימיקלים פה".

ידין: "יכול להיות שלא אמר כימיקלים ואמר לך מלחמה?"

זעירא: "לא. לא אמר".

לסקוב: "לו היה כימיקלים מלחמה או מילת קוד, היית רושם או זוכר בעל-פה?"

זעירא: "הייתי קופץ".

ידין: "[אבל] בדיון בשישי בבוקר אתה אומר: צביקה נסע הבוקר, חברו הזמינו בדחיפות להתרעה".

זעירא: "יכול להיות שצביקה אמר לי משהו בעניין זה".

ידין ממשיך: "[אמרת ש] הלילה בעשר יפגשו וצביקה ימסור את הדברים החשובים עוד הלילה. ז"א שכן ידעת שחברו הזמינו בדחיפות להתרעה".

זעירא: "אבל לא היה שום דבר של כימיקלים או שהוא נותן לו התרעה שם קוד או משהו כזה".

היו"ר אגרנט שואל את פרדי עיני: "כתוצאה מהשיחה השנייה איתך ראש המוסד אמר שהוא הולך להתקשר לראש אמ"ן?"

עיני: "לטלפן לראש אמ"ן ולהסביר לו שמדובר בעניין רציני"

היו"ר אגרנט: "שנוגע לפגישה עם מרואן ושמדובר בנושא פתיחה במלחמה?"

עיני: "אני לא יודע אם זה בדיוק כך. אבל בנושא התרעה ביחס למלחמה".

היו"ר אגרנט: "אחרי השיחה השנייה מה ידע ראש אמ"ן?"

עיני: "אני מעריך שראש אמ"ן ידע שלא מדובר בנסיעה סתמית לפגישה בין ראש המוסד למרואן אלא פגישה בנושא חשוב שקשור עם התרעה לפתיחה באש".

לסקוב: "המונח כימיקלים ידוע לראש אמ"ן?"

עיני: "אני לא חושב שזה ידוע לו. אני גם לא חושב שראש המוסד זוכר שהקוד הוא התרעה".

זעירא מוסיף ומסביר לחברי הוועדה: "אף פעם לא ראיתי את הסוכנים כמאמץ עיקרי בנושא התרעה. אני מאוד מאוד הערכתי ומעריך את ההישג של המוסד בנושא הסוכנים. לא כל-כך בנושא התרעה כמו בחומר אחר שהם מביאים, כמו לדוגמה המסמכים [...] לידיעות שלהם אין שום ערך התרעתי. מדוע? כי הסוכנים האלו, למרות שהיו מצוינים, נתנו הרבה פעמים התראות על מלחמה והן אף פעם לא התממשו. בנוגע למרואן, הוא הביא מסמכים אותנטיים מצוינים, אבל ההתרעות שלו אף-פעם לא התממשו".

בנצאל: "להוציא את הידיעה של יום שבת בבוקר"

זעירא: "באופן מלאכותי החלטתי לקבל את הידיעה הזו. אבל קיבלתי אותה מסוכן שהוכיח במשך כל השנה שהוא [בנושא התרעה] לא אמין".

לסיכום העניין הזה:

מאחר ואין תרשומת לשיחה, ההכרעה בין שני הצדדים לא פשוטה. מאידך, העובדה שלא זמיר ולא עיני סברו שחובתם לעדכן במיידית את רה"מ או המזכ"צ שלה, זמיר בנימוק שהשדר אינו כולל תאריך קונקרטי ופרדי בנימוק שהשדר כשלעצמו אינו בגדר ידיעה ומשקלו נמוך יותר מידיעה בדבר פח"ע - מטה את הכף למסקנה שזמיר, בזמן אמת, לא פסק "מלחמה" בנחרצות כזו כפי שעולה מעדותו.

ולפיכך, מתקבל יותר על הדעת שגם זעירא, שלא היה מודע לתוכן המפורט של השדר או לקוד כימיקלים ומשמעותו - לא ראה בדברים שזמיר מסר לו בגדר ידיעה. מה גם שהוא עצמו, עפ"י עדותו, לא ראה בסוכן המסוים הזה, על בסיס ניסיון העבר, כגורם מתריע אמין.

ראוי בנוסף לציין שמעבר למידע האישי שראש המוסד וראש אמ"ן החליפו במישרין, אם במוסד היה מי שסבור שבשדר יש משום ידיעה כלשהי, חובה היה עליהם לעדכן את אמ"ן כפי שעשו בנוגע לכל ידיעה שהגיע מסוכן. המוסד לא הצליח לאתר מסמך על עדכון שכזה.

להערכת, וזוהי כמובן השערה בלבד, מה שמסר זמיר לזעירא היה בערך כך: בהמשך למה שסיפרת לי בנוגע לפינוי הסובייטים, אני רוצה לעדכן אותך שקיבלתי עכשיו בקשה דחופה ממרואן להיפגש עימו בנושא התרעה, אולי על מלחמה. אני יוצא בבוקר ואראה אותו בעשר בלילה.

ועכשיו לבחינת הטענה ההיפוטיטית: אם תוכן השדר היה מגיע לידי מקבלי ההחלטות, היה מוכרז מיד על גיוס מלא וכו'

ידין לגולדה: "האם זה בסדר לפי שדעתך שלא נמסר לך על ידו לפני שיצא? לא על עצם הנסיעה אלא על זה שבבקשה יש התראה מסוימת. מה דעתך?"

גולדה: "להגיד את האמת, באותו רגע כעסתי קצת. מפני שזה לא קרה אף פעם. הוא לא מתנהג כך. הוא לא טילפן אלי וגם לא לישראל ליאור, שזה גם כן לא קורה [...] אין טלפון מנותק אצלי. לא ביום ולא בלילה. ולא רק מותר להם אלא הדרישה שלי שאם יש איזה דבר שיטלפנו".

לנדוי: "אם היה מתקשר אלייך במישרין, אולי היית שומעת את מילת הקוד בשיחה הזו".

גולדה: "כן. אבל זה לא היה משנה דבר אחד. שהייתי אומרת לו: מובן, תיסע. אני לא יכולה להגיד שעל סמך זה הייתי אומרת שצריך לעשות איזה דבר".

הועדה חוקרת גם את שר-הביטחון בעניין –

ידין: "אני מקבל את התשובה שלך שביום שישי מודיעים שצביקה נסע להיפגש עם מרוואן. זה עניין אחד. אני מקריא לך את זה [השדר המפורט] האם הידיעות האופרטיביות של גוף מסויים, או האדמיניסטרטיביות, אין בהן למעשה כבר חומר מודיעיני. אם מישהו היה בא אליך בלילה או בבוקר ואומר: הנה תוכן ההודעה"

דיין: "ההנחה שלי עכשיו, ואין לי ספק שגם אז, שאם יש איזה שהוא טון של דחיפות בעניין הזה, צביקה יגיד לי את זה גם באמצע הלילה [...] אני יוצא מתוך הנחה שאם יהיה משהו מיוחד כבר בהודעה הראשונה – צביקה יאמר לי. היחסים ביני לבין צביקה הם כאלו שהוא היה מעיר אותי באמצע הלילה ואומר: יש משהו מיוחד ממרוואן ותשיב לב. אם היו מביאים לי את הידיעה הזו כפי שהיא, לא הייתי יכול להשוות אותה לידיעות אחרות. הייתי מניח: אם צביקה לא נזעק מזה, אז סימן שזה...".

ידין: "הוא נזעק. הוא נסע".

דיין: "לא. הוא קרא לו. אבל הוא לא נזעק מאופי הידיעה".

לסיכום העניין הזה: מעדויות גולדה ודיין עולה שגם אם תוכן השדר היה מגיע לידיעתם בליל חמישי-שישי או שישי בבוקר, הם לא היו נוקטים בצעדים אחרים מאלו שעליהם המליץ הרמטכ"ל. מסיבה פשוטה: גם הם לא ראו בתוכן השדר (לאחר שבועה כבר נחשפו אליו) בגדר ידיעה וודאית על מלחמה. לכל היותר היה בשדר רמז ש"משהו יכול לקרות". מתי יקרה? לא ידוע. אולי בעוד שבוע. כל מה שנותר לעשות הוא להמתין למידע חדש מזמיר, אם יהיה כזה.

לסיכום העדויות: זמיר לא ראה במברק שהגיע מלונדון ידיעה קונקרטיית על מלחמה. לא הוא ולא הרלי"ש שלו, לא העלו בדעתם לעדכן את רה"מ בלילה וסיכמו שמדובר בעניין שניתן לדחותו עד הבוקר. זמיר התקשר לזעירא ע"מ לעדכן אותו ולא ע"מ לבקש ממנו לבצע עבורו "שליחות גורלית". הדרג המדיני-צבאי, גם אם

היה מתעדכן בלילה על תוכן המברק, לא היה נוקט, ככל הנראה, בשום פעולה יוצאת דופן – והיה ממתין לעדכון מזמיר על תוכן הפגישה.

בשורה התחתונה: עמודים 100-105 הם אות מופת לדרך בה ניתן לנפח חצאי אמירות, לסלף עדויות, כמעט להמציא אותן מחדש. לברוא נרטיב. קורא חסר רקע שנחשף ל"סיפור" הזה לומד דבר אחד: המוסד העביר את "התרעת הזהב" לידי אמ"ן 36 שעות לפני שנפתחה האש, זמן מספיק כדי לגייס מילואים ולהתארגן לקרב הגנה ראוי. מי אשם שכל זה לא קרה? – אלי זעירא.

* * *

כל המסכת הארוכה הזו, התמקדה בדוגמאות שחשבתי שראוי להפריכן או לפחות להציג גרסה או אפשרות שונה לתיאור המוצג ע"י גלבהרט, אשר מבטיח בהקדמה לספר: "להביא את הגרסאות השונות, בלי להכריע ביניהן" – אך לא מקיים.

על השגיאות בחלקו העיקרי של הספר, מתקפת הנגד של ה-8 באוקטובר, בפרק הבא.

אבל לפני סיום, רק עוד שאלה אחת קטנה שמציקה לי:

הספר הזה יצא **בחסות** עמותת "המרכז למלחמת יום הכיפורים". העמותה מדגישה שאין היא אחראית לפרסום, הכל על דעת הכותב, היא אינה מביעה עמדה כלשהי בוויכוחים, הפקת הלקחים או המסקנות. דגשים חשובים. מזל שיש יועמ"ש. העמותה לא אחראית על כלום ואינה קשורה לכלום.

אבל מה המשמעות של אותה חסות? זו תעודת כשרות? חותמת איכות?